



Новы Завет па-беларуску

4



Як ушануем Адамовіча?

5



Абліччы адзіноты ад Анатоля Казлова

6



Кангрэс як традыцыя

10-11

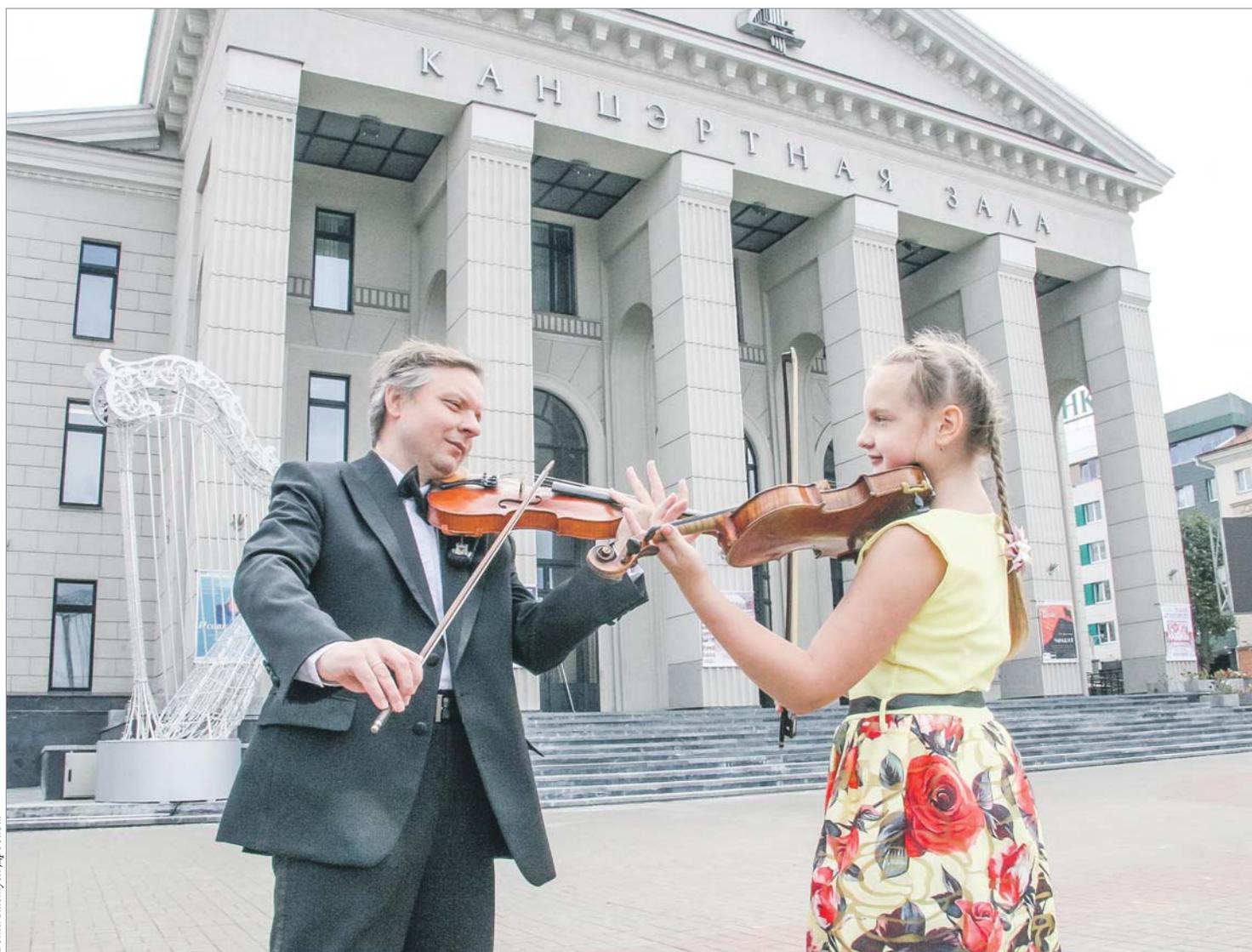


«Травіята» ў джынсах?

14

ПАННА МУЗЫКА

Ва ўсе часы музыка была вытокаам любой справы: ад вяселля і да жніва. Песня суправаджала чалавека па жыцці, ніколі не крыўдзілася, нават калі на яе забываліся, заўсёды знаходзілася побач, круцілася ў галаве, становілася мелодыяй, якую насвітваюць мінакі, гучала галасамі сяброў. У наш час магчымасцяў пачуць якасныя музычныя творы значна пабольшала, і гэтым займаюцца прафесіяналы. Ад сярэдзіны верасня сустрэч з музыкай у сталіцы стане значна больш: Беларуская дзяржаўная філармонія адкрые юбілейны, 80-ы, сезон.



Фота Кастуся Дробова

Пераемнасць традыцый, сутворчасць пакаленняў: канцэртмайстар Дзяржаўнага камернага аркестра Беларусі Алег Подаў з дачкой Вікторыяй.

Сёлета аматараў музычнага жыцця чакаюць не толькі канцэрты: у святочным сезоне створаць канцэртную пляцоўку на вольным паветры побач з філармоніяй, адкрыюць Алею зорак, а таксама плануюць выдаць кнігу пра філарманічнае жыццё за апошнія 15 гадоў. У справе музыкі нават у такія асаблівыя даты, як уласны юбілей, Белдзяржфілармонія застаецца на варце інтарэсаў слухача і ўласных традыцый: ад класікі не адступае. Да таго ж ёсць нагода: Дзяржаўны акадэмічны сімфанічны аркестр Беларусі святкуе сваё 90-годдзе канцэртамі, які і адкрые новы сезон. Запланаваны і лёгкі адыход ад класічнага ўяўлення пра філармонію:

у пачатку мінулага сезона ў беларускім музычным жыцці з'явілася новая для нас форма сутворчасці паміж калектывам і кампазітарам-сучаснікам — *composer-in-residence*. У выніку атрымалася абсалютна неардынарная містэрыя «Кросны Макошы», над якой з Камерным аркестрам працаваў малады беларускі кампазітар Канстанцін Яськоў.

Кажуць, усё новае — даўно забытае старое, але ў музыцы гэта называюць класікай. Для філармоніі класіка — гэта не толькі літаральны сэнс слова, але і творчасць, якая ўжо палюбілася аўдыторыі і стала неад'емнай часткай беларускага музычнага жыцця. Напрыклад, Мінск зноў ператворыцца ў джазавую сталіцу. Аднайменных

вечароў у філармоніі ў новым сезоне пабольшае. Таксама на сцэну вернецца «Беларуская музычная восень», якая пачнецца святкаваннем юбілею дырыжора сімфанічнага аркестра Аляксандра Анісімава. Наварта забывацца на гонар філармоніі — адмыслова створаны для яе арган, які загучыць па-новаму: арганнае канцэртнае пачнуцца выступленнем Ігара Алоўнікава, а працягнуцца іграй польскіх, іспанскіх і нямецкіх музыкантаў.

У філармоніі неаднаразова адзначалі, што асаблівы напрамак працы — народная музыка, якая так падабаецца не толькі беларускім, але і замежным слухачам. Таму ў юбілейным

сезоне яе будзе даволі: фальклорныя праграмы рыхтуюць як ужо дасведчаныя калектывы «Купалінка», «Свята», «Харошкі», народны аркестр імя І. Жыновіча, так і маладыя салісты. Рыхтаюцца праграмы беларускіх кампазітараў і паэтаў.

Вось і на святочную імпрэзу, прысвечаную юбілею Белдзяржфілармоніі, паэтычны тэатр «Зніч» рыхтуе прэм'еру монаспектакля «Мама» паводле Р. Барадуліна і К. Чапэка. У другім аддзяленні ў гэты вечар будзе панаваць музыка. Таму што ў філармоніі ёсць гукі на любы густ.

Маргарыта ДЗЯХЦЯР

Пункцірам

✓ Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў з юбілеем народнага артыста СССР Іосіфа Кабзона. «Дзякуючы ўнікальнаму таленту і адданасці любімай справе Вы ўносіце неацэнны ўклад у развіццё музычнага мастацтва, застаючыся на працягу многіх гадоў яркай зоркай расійскай і сусветнай эстрады. Ваша творчасць прайшла выпрабаванне часам і працягвае служыць эталонам прафесійнага майстэрства», — гаворыцца ў віншаванні. Кіраўнік дзяржавы адзначыў, што на беларускай зямлі Іосіфа Кабзона ведаюць і любяць як выдатнага артыста і цудоўнага чалавека. «Упэўнены, Ваша шматгранная дзейнасць будзе і далей садзейнічаць актыўнаму культурнаму дыялогу паміж народамі Беларусі і Расіі», — падкрэсліў Прэзідэнт.

✓ Арыгінал Бібліі Гутэнберга ўпершыню прадставіць на выстаўцы «Францыск Скарына і яго эпоха» ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Унікальную кнігу, якая лічыцца самым старажытным, вядомым і дарагім выданнем у Еўропе, прывезлі ў Беларусь з Германіі. Фрагмент гэтага рэдкага кніжнага помніка захоўваецца ў Нацыянальнай бібліятэцы Германіі ў Лейпцыгу. Спецыяльным рэйсам у суправаджэнні экспертаў-кнігазнаўцаў, дыпламатаў і супрацоўнікаў аховы выданне прыбыло ў Нацыянальную бібліятэку Беларусі, а з 15 верасня будзе даступна шырокай публіцы падчас міжнароднай выстаўкі «Францыск Скарына і яго эпоха». Біблія Гутэнберга традыцыйна лічыцца пунктам адліку гісторыі кнігадрукавання ў Еўропе і паваротным момантам у пераходзе ад сярэднявечча да сучаснасці. Кніга, надрукаваная гатычным шрыфтам, прызнана шэдэўрам мастацкага майстэрства.

✓ Пра дружбу Беларусі і Кітая распавядуць работы юных мастакоў. Беларуская-кітайскі конкурс дзіцячага малюнка стартаваў у Пекіне, паведамілі ў Пасольстве Беларусі ў Кітаі. На цырымоніі адкрыцця конкурсу ў Кітайскім міжнародным выставачным цэнтры выступіў саветнік — пасланнік Пасольства Беларусі ў Кітаі Юрый Рабко. Ён адзначыў, што на працягу апошніх гадоў супрацоўніцтва ў галіне адукацыі, культуры і выяўленчага мастацтва атрымала новае дыханне. У маі ў Пекіне адкрыўся Цэнтр культуры Беларусі, які становіцца новай пляцоўкай для культурных мерапрыемстваў і творчых абменаў паміж краінамі. Арганізацыя конкурсу дзіцячага малюнка з завяршальным этапам, паездкай у Беларусь, стане важным пунктам праграмы юбілейнага года.

✓ Выстаўка «Стольнае места», прысвечаная 950-годдзю сталіцы, праходзіць у мастацкай галерэі Беларускага саюза мастакоў з 13 па 22 верасня. Тут прадстаўлены розны Мінск — сённяшні і ў кантэксце гісторыі, у настальгічных успамінах і ў вобразе горада будучыні, як галоўны герой і як сцэна, на якой разгортваюцца жыццёвыя калізіі. Экспазіцыя ўключае жывапісныя, графічныя работы, скульптуру, мастацкае фота, дэкаратыўна-прыкладное мастацтва. Выстаўка аб'яднала прызнаных майстроў — членаў Беларускага саюза мастакоў, а таксама маладых аўтараў, студэнтаў і выпускнікоў мастацкіх навучальных устаноў.

У Саюзе пісьменнікаў Беларусі

ЖЫВЁМ ТАБОЮ,
БЕЛАРУСЬ!

Творчая сустрэча замежных і беларускіх пісьменнікаў — удзельнікаў Трэцяга фестывалю мастацтваў беларусаў свету адбылася ў надзвычай знакавым месцы — музеі імя Я. Купалы ў Мінску.

Прадстаўнікі Саюза пісьменнікаў Беларусі былі ўзрушаны магчымасцю творчага абмену з калегамі, якія завіталі ў беларускую сталіцу на гучнае свята з Расіі, Польшчы, Латвіі, Украіны, Ізраіля.



Падчас творчай сустрэчы пісьменнікаў і паэтаў у Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы ў межах Трэцяга фестывалю мастацтваў беларусаў свету.

Перш чым творцы распачалі гаворку пра тое, як родным беларускім словам мацуюць прэстыж Беларусі ў самой краіне, а таксама і па-за яе межамі, дырэктар музея Алена Ляшкова запрасіла на экскурсію па надзвычай цікава аформленых залах музея.

Перад пісьменнікамі паўстаў вобраз беларускага Песняра ва ўсёй шчымлівасці яго няпростага лёсу, цесна пераплеценага з пакутным лёсам краіны. І таму так велічна гучалі словы класіка беларускай літаратуры

і пра народ, і пра яго долю, і пра нацыянальную самасвядомасць — тое, што робіць беларусаў адметнымі ў свеце. Як адметныя і тыя, хто нясе ў сэрцы любоў да роднага парога, калодзежа, печы, дзе б далёка ні былі, як бы ні прыжыліся на новым месцы.

Сустрэча пачалася са знаёмства з міжнароднымі творчымі праектамі Саюза пісьменнікаў Беларусі. Іх прадставіла першы намеснік страшыні СПБ Алена Стэльмах. Прэзентацыю літаратурнага партала «Сугучча» Выдавецкага дома «Звязда» прывяла намеснік рэдактара часопіса «Полымя» Юлія Алейчанка. Галоўны рэдактар дырэкцыі замежнага радыё «Беларусь»

Белтэлерадыёкампаніі Навум Гальпяровіч распавёў пра гучанне беларускага радыё на васьмі замежных мовах. З яго вуснаў стала вядома: з новага сезона гэтага года беларусаў пачуюць яшчэ і на дзевятай — арабскай мове.

Далей слова было прадастаўлена самай вялікай творчай дэлегацыі — польскай, у склад якой уваходзілі журналісты і пісьменнікі — Міраслава Лукша, Юрый Баена, Барбара Гаральчук, Ганна Радзюкевіч, Яўген Чыквін, Кацярына Сянкевіч. З прывітальным словам да землякоў звярнуўся вядомы літаратар з Латвіі Станіслаў Валодзька. Усіх яднала беларуская мова і прыгожае паэтычнае слова. Вершы пра Радзіму, вытокі, Бацькаўшчыну гучалі ў выкананні Бажэны Ганушкінай, Анатоля Аўруціна, Валянціны Паліканінай, Вольгі Сакаловай.

Напрыканцы сустрэчы пісьменнікі прынялі зварот да палітыкаў і сусветнай грамадскасці з тым, каб не дужаліся сілай зброі, а скарыстоўвалі Слова — магутнае і велічнае, якое служыць міру і яднае народы.

Марыя ЛІПЕНЬ

Мінскае гарадское
аддзяленне СПБ запрашае:

18 верасня — на ўрок мужнасці з удзелам пісьменніка, лаўрэата Нацыянальнай літаратурнай прэміі ў намінацыі «Літаратура для дзіцей» Міхася Пазнякова ў Дом літаратара. Пачатак а 15-й гадзіне.

19 верасня — на творчую сустрэчу з пісьменнікам Валерыем Чудавым у дзіцячую бібліятэку № 15. Пачатак а 14-й гадзіне.

19 верасня — на творчую сустрэчу з пісьменніцай Тамарай Бунта ў літаратурную гасціўню пры аздараўленча-адукацыйным цэнтры «Лідар» (п. Ждановічы). Пачатак а 15-й гадзіне.

19 верасня — на творчую сустрэчу з пісьменніцай, лаўрэатам Нацыянальнай літаратурнай прэміі ў намінацыі «Лепшы дэбют» Маргарытай Латвышкевіч у Фрунзенскую раённую арганізацыю БРСМ (вул. Кальварыйская, 39). Пачатак а 15-й гадзіне.

19 верасня — на прэзентацыю кнігі выдавецтва «Чатыры чвэрці» «Мінск — горад майго лёсу» ў Цэнтральную гарадскую бібліятэку імя Янкі Купалы. Пачатак а 15-й гадзіне.

20 верасня — на творчую сустрэчу з пісьменнікамі сталічнага аддзялення СПБ, прысвечаную 950-годдзю г. Мінска, у дзіцячую бібліятэку № 10. Пачатак а 13-й гадзіне.

20 верасня — на прэзентацыю кнігі маладых паэтэс Кацярыны Стройлавай, Аліны

Цвірко і Настасі Каротчыкавай, выдадзенай у кніжнай серыі МГА СПБ «Мінскія малодыя галасы», у паэтычны клуб «Парнас» пры публічнай бібліятэцы № 5. Пачатак а 14.30.

Брэсцкае абласное
аддзяленне СПБ запрашае:

15 верасня — на сустрэчу з пісьменнікамі Аляксандрам Юдзіцікам, Вячаславам Бельцоковым, Тацянай Дземідовіч, што абудзецца на філалагічным факультэце Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Пушкіна. Пачатак а 15-й гадзіне.

20 верасня — на сустрэчу з пісьменнікам, доктарам эканамічных навук, заслужаным работнікам сельскай гаспадаркі Аляксеем Скакуном на (месца правядзення — эканамічны факультэт Брэсцкага тэхнічнага ўніверсітэта). Пачатак а 13.30.

Гродзенскае абласное
аддзяленне СПБ запрашае:

16 верасня — у літаратурную гасціўню «Запрашае "Бязрозка"» з удзелам пісьменніцы Ліны Багданавай у сярэдняй школе № 12 г. Гродна. Пачатак а 13-й гадзіне.

21 верасня — на чарговае пасяджэнне літаратурнага кафэ «Тры свечкі» з удзелам паэтаў Гродзеншчыны (пр-т Касманаўтаў, 52). Пачатак а 19-й гадзіне.

22 верасня — на музычна-літаратурную імпрэзу «Прынёманскага краю галасы» з удзелам пісьменнікаў Гродзеншчыны

ЗВАРОТ

Мы, пісьменнікі, — удзельнікі Трэцяга фестывалю мастацтваў беларусаў свету — звяртаемся да палітыкаў і сусветнай грамадскасці з заклікам: у нашым супярэчлівым і неспакойным свеце не скарыстоўваць сілу зброі, не выпрабавваць новыя віды ўзбраенняў, не ствараць пагрозы іншым народам, не запалохваць чалавецтва тэрарызмам і знішчэннем.

Мы выказваем вялікую ўпэўненасць у тым, што наймагутнейшая на Зямлі зброя — гэта Слова. Яно далятае да ўсіх кантынентаў. Яго чуюць усе народы. Яно — жывое, добрае, стваральнае — здольна з'яднаць людзей, зладзіць паміж імі сяброўства. Мастацкае слова расквечвае жыццё новымі фарбамі. Кнігі нясуць адукацыю, указваюць шлях у шчаслівую будучыню. У іх — мудрасць жыцця.

Прыклад таго, як Слова, кніга могуць служыць міру, цывілізацыі, паказаў беларускі першадрукар Францыск Скарына, які 500 гадоў таму выдаў першую беларускую кнігу для простага люду. Мы, яго паслядоўнікі, і на сваёй Радзіме — у Беларусі, і па-за яе межамі нясем святло пісьменства, прапагандуем лепшыя ідэалы, якія ўласцівыя беларускай нацыі.

Няхай наш голас за стварэнне міру без канфліктаў і войн будзе пачуты і нашы шэрагі пашырацца гэтакім ж шчырымі прыхільнікамі мастацкага слова. Будзем разам несці ў свет прыгажосць, клапаціцца пра яго высокую духоўнасць!

Замежныя і беларускія
пісьменнікі — удзельнікі
Трэцяга фестывалю
мастацтваў беларусаў свету

Алена Стэльмах
Навум Гальпяровіч
Юлія Алейчанка
Бажэна Ганушкіна
Анатоль Аўруцін
Валянціна Паліканіна
Вольга Сакалова
Станіслаў Валодзька
Барыс Піскуноў
Міраслава Лукша
Юрый Баена
Іна Олесавы
Ганна Радзюкевіч
Барбара Гаральчук
Яўген Чыквін
Кацярына Сянкевіч
Аркадзій Крумер
Мікалай Крысковіч
Глеб Кудрашоў

ў межах фестывалю кнігі «Гродна-2017» (двор Новага замка, вул. Замкавая, 20). Пачатак а 12-й гадзіне.

Віцебскае абласное
аддзяленне СПБ запрашае:

20 верасня — на юбілейны вечар паэта Мікалая Балдоўскага «Из мира красок и созвучий...» у Полацкі раённы Цэнтр рамёстваў і нацыянальных культур. Пачатак а 17.30.

21 верасня — на прэзентацыю кнігі Антона Параскевіна (В. Улюценкі) «Валуны родной сторонки» ў абласную бібліятэку імя У.І. Леніна. Пачатак а 14-й гадзіне.

Магілёўскае абласное аддзяленне
СПБ запрашае:

16 верасня — на літаратурна-краязнаўчы ўрок на творчасці Ніны Кавалёвай «У лёсе радзімы мой лёс» у вёску Цёмны Лес Дрыбінскага раёна (вул. Школьная, д. 4). Пачатак а 10-й гадзіне.

18 верасня — на літаратурную вечарыну «Пад Нарачанскім знакам», прымеркаваную да 105-годдзя з дня нараджэння народнага паэта Беларусі Максіма Танка, з удзелам пісьменніка Міколы Леўчанкі ў бібліятэку-філіял № 49 (мікрараён Быхаў-1 г. Магілёва). Пачатак а 14-й гадзіне.

20 верасня — на сустрэчу з празаікам Міколам Падабедам са студэнтамі гісторыка-філалагічнага факультэта МДУ імя А. А. Куляшова. Пачатак а 12.30.

ПЕРШАДРУКАР ЯК СВЯТЛО ДЛЯ СУЧАСНЫХ ТЭХНАЛОГІЙ КНІГАДРУКАВАННЯ

Дайджэст

У Беларускім дзяржаўным тэхналагічным універсітэце завяршыў працу двухдзённы Міжнародны форум — трэці па ліку — «Скарынаўскія чытанні 2017: кніга ў медыйнай прасторы». Ладзіцца ён на базе факультэта прынттэхналогій і медыякамунікацый. З прывітальным словам да ўдзельнікаў форуму выступіў намеснік міністра інфармацыі Рэспублікі Беларусь Аляксандр Карлюкевіч.

Што прыкметна вылучае гэтыя навуковы і творчы праект сярод іншых мерапрыемстваў юбілейнага характару ў знак 500-годдзя беларускага кнігадрукавання? Вучоныя, аспіранты, студэнты прадставілі на абмеркаванні цэлы шэраг актуальных тэм, якія звязаны з раскрыццём сучасных тэхналагічных тэм у кніжнай справе. Як прыклад — наступныя даклады і выступленні: «Інфармацыйныя тэхналогіі кнігадрукавання і экспертыза якасці»; «Вызначэнне тыражнай якасці форм афсетнага друку»; «Дызайн і канструктыўныя асаблівасці кнігі ў сучаснай медыйнай прасторы»; «Арганізацыя вытворчасці кніг з выкарыстаннем лічбавых тэхналогій» і інш. Удзел у чытаннях узялі

навукоўцы не толькі Беларусі, але і Расіі, Украіны, Польшчы. З Расійскай Федэрацыі прыехалі кнігазнаўцы з Санкт-Пецярбурга, Томска, Калугі.

Многія тэмы выступленняў на чытаннях прысвечаны гісторыі беларускай кнігі і адпаведна — гісторыі беларускай літаратуры. «Семантыка-стылістычны патэнцыял каларытных эпітэтаў “зялёны” і “сіні” ў паэме Якуба Коласа “Новая зямля”» — назва даклада студэнткі Я. Валкоўскай і кандыдата філалагічных навук В. Русак (БДТУ). «Вершы А. Пісьмянкова ў ілюстрацыях У. Бутрамеева: шляхі візуалізацыі паэтычнага радка» — выступленне аспіранткі Т. Мотранка (БДТУ). Пра перакладную мастацкую літаратуру ў Савецкай Беларусі — размова ў дакладзе аспіранта БДТУ Я. Лабохі.

Будзем спадзявацца, што і надалей Скарынаўскія чытанні ў Беларускім дзяржаўным тэхналагічным універсітэце стануць пляцоўкай для паяднання памкненняў у вывучэнні кнігазнаўства як беларускімі даследчыкамі, так і іх калегамі з суседніх краін. Хацелася б, каб да вучоных, аспірантаў з Расіі, Польшчы, Украіны, якія прадстаўніча ўдзельнічалі ў чытаннях, далучыліся спецыялісты з Літвы, Латвіі, Эстоніі, а мо нават і Чэхіі, Славакіі, Румыніі, Германіі.

Мікола БЕРЛЕЖ

ВЫВУЧАЕМ КУЛЬТУРУ

Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя Кандрата Крапівы Нацыянальнай акадэміі навук сёлета адзначае 60-годдзе. Інстытут быў створаны 11 ліпеня 1957 года, у 1992 годзе яму было прысвоена імя Кандрата Крапівы. Інстытут — адзін з найбуйнейшых у краіне цэнтраў, дзе рыхтуюць навуковыя кадры, фарміруюцца нацыянальныя навуковыя школы. Тут ладзіцца даследаванні ў галіне вывучэння этнакультурных працэсаў і міжэтнічных сувязей на тэрыторыі Беларусі, заканамернасцей развіцця мастацкай культуры.

Да юбілейнай даты была прымеркавана штогадовая канферэнцыя «Традыцыі і сучасны стан культуры і мастацтваў». Падчас урачыстага адкрыцця канферэнцыі 7 верасня супрацоўнікаў Інстытута павіншавалі паважаныя госці: Старшыня Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Беларусі Міхаіл Мясніковіч, намеснік міністра культуры Беларусі Аляксандр Яцко, дэпутат Палаты прадстаўнікоў Вольга Папко і многія іншыя.

Старшыня Прэзідыума НАН Беларусі Уладзімір Гусакоў нагадаў пра значнасць сувязі навукоўцаў з роднай зямлёй і яе традыцыямі — толькі гэта дапамагае супрацьстаяць агрэсіўнаму навязванню чужых стандартаў і каштоўнасцей. Вывучэнне культуры і нацыянальных традыцый — галоўны клопат інстытута. Дырэктар Аляксандр Лакотка адзначыў, што дзесяцігоддзі плённай працы знайшлі адлюстраванне ў шматтомных фундаментальных выданнях, якія з’яўляюцца гонарам беларускай гуманітарнай навукі: гэта «Беларуская народная творчасць», «Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі», «Гісторыя беларускага мастацтва», «Гарады і вёскі Беларусі»...



Гасцей канферэнцыі ў фале сустрэкалі выставка.

Многія ўдзельнікі канферэнцыі ў прывітальных словах падкрэслілі значнасць навуковай дзейнасці інстытута. У Віцебскім дзяржаўным універсітэце Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя Кандрата Крапівы шануюць як калыску некалькіх пакаленняў віцебскіх мастацтвазнаўцаў, у Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі — як цэнтр развіцця беларускай этнамузыкалогіі. Дырэктар Інстытута сацыялогіі НАН Ігар Катляроў падкрэсліў, што супрацоўнікаў інстытута дзякуючы палявым этналагічным даследаванням ведаюць ва ўсіх раёнах Беларусі — далёка не ўсім навуковым установам пашанцавала на гэтую шырокую вядомасць!

Чым яшчэ адметныя шаноны юбіляра? Замежныя і айчыныя даследчыкі, якія ўдзельнічаюць у навуковых мерапрыемствах Нацыянальнай акадэміі навук, неаднойчы наведвалі Музей старажытнабеларускай культуры Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя Кандрата Крапівы, дзе налічваецца больш за 17 000 экспанатаў. У музеі дзейнічае свая навуковая лабараторыя. Цяпер супрацоўнікі музея працуюць над пашырэннем экспазіцыі, каб прадставіць культуру ўсіх саслоўяў.

Нацыянальная акадэмія навук створана на базе Інстытута беларускай культуры — і гэты факт яшчэ раз падкрэслівае значнасць вывучэння айчынай культуры, якая ёсць падмуркам беларускай дзяржаўнасці.

Юлія ШПАКОВА

Кліча Веча!

Каля 2300 чалавек зьбіраюцца гала-канцэрт Кагульнарэспубліканскай акцыі «Харавое Веча».

Яе задумалі дзеля адраджэння масавага харавога руху ў нашай краіне. Прыклад паказваюць прафесіяналы: сёлета ва ўсіх абласных гарадах у рамках акцыі адбыліся канцэрты Нацыянальнага акадэмічнага народнага хору імя Г. Цітовіча. Для ахвотных далучыцца майстры харавых спеваў правялі майстар-класы.

І вось фінал, урачысты. Збор прызначаны на 16 верасня а 16-й гадзіне. Месца сустрэчы — у сталіцы, на пляцы каля Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Тут збіраюцца адначасова 73 харавыя калектывы — высокамастацкія, узорныя, прафесійныя і аматарскія, што існуюць у Мінску і Мінскай вобласці.

Акцыя стала вынікам сумеснай працы Міністэрства культуры, Мінгарвыканкама і абласных выканаўчых камітэтаў. Сёлета яна ладзіцца пры садзеянні спецыяльнага фонду Прэзідэнта Беларусі па падтрымцы культуры і мастацтваў. Харавыя спевы — дзіўны від мастацтва, які дае магчымасць адчуць сваю важнасць у хоры нават з тысяч галасоў. Вось так жа праз іх можна адчуць сваю важнасць разам ствараць краіну. Нездарма ёсць у Беларусі суседзі, для якіх масавыя харавыя спевы ператварыліся ў мастацкі брэнд краіны. Далучымся?

Марыя АСПЕНКА

18 верасня — 100 гадоў з дня нараджэння Вячаслава Зайцава (1917 — 1992), беларускага літаратуразнаўца-славіста, перакладчыка.



19 верасня — 220 гадоў з дня нараджэння Януара Сухадольскага (1797 — 1875), беларускага жывапісца-баталіста.

19 верасня 85 гадоў спаўняецца Надзеі Кудасавай-Запруднік, беларускай мастачцы, грамадска-культурнаму дзеячу на эміграцыі. Жыве ў ЗША.

20 верасня 80-годдзе адзначаць Аляксей Каўка, беларускі гісторык, літаратуразнаўца, грамадскі дзеяч.

20 верасня 70-гадовы юбілей святкуе Таццяна Мдзівані, беларускі музыказнаўца, педагог.

21 верасня — 115 гадоў з дня нараджэння Пётры Мірановіча (1902 — 1990), беларускага жывапісца.

21 верасня — 85 гадоў з дня нараджэння Дзіра Слаўковіча (1932 — 2010), беларускага празаіка.

• Святлы польскай і яўрэйскай культуры пройдуць у Мінску на тэрыторыі Верхняга горада 16 — 17 верасня. Субота будзе прысвечаная культуры Польшчы. Мінчане ўбачаць канцэрты вакальных і танцавальных калектываў, кірмашы народных майстроў, майстар-класы польскай кухні, а таксама экспанаты Беларускага дзяржаўнага музея архітэктуры і побыту, экспазіцыю «Беларусы ў складзе Войска Польскага» і калекцыю грашовых знакаў і манет часоў Рэчы Паспалітай. У нядзелю, напрыкладні яўрэйскага Новага года, падрыхтавалі свята яўрэйскай культуры. Наведнікаў чакаюць выступы оперных спевакоў і сучасных груп, майстар-класы і выстаўкі, фуд-корт з традыцыйнымі стравамі, музычныя нумары і яўрэйскія танцы, віктарыны, конкурсы і нават прадстаўленне па ізраільскім баявым майстэрстве.

• Карціна 6-гадовай Златы Гракавай з Мінску патрапіла ў прыватную калекцыю П’ера Кардэна, якая знаходзіцца ў галерэі замка маркіза дэ Сада ў горадзе Лакоста (Францыя). Спачатку бацькі дзяўчыны даслалі работы дачкі на міжнародны конкурс у Санкт-Пецярбург, дзе карціна «Мара... я» заняла першае месца ў сваёй узроставай катэгорыі. Тады карціну даслалі на конкурс, які арганізавалі дабрачынная арганізацыя «Сусветны фонд мастацтваў» сумесна з прадзюсарскім цэнтрам «Мастацтва будучыні». Малюнак прайшоў адбор у Маскве і Парыжы. Карціна Златы Гракавай «Мара... я» стала адной з трох пераможцаў у намінацыі «Графіка» і была перададзена ў калекцыю знакамітага французскага мадэльера.

• Зоркі амерыканскага шоу-бізнесу на вядучых тэлеканалах ЗША правялі тэлемарафон па зборы сродкаў у дапамогу пацярпелым ад ураганаў «Харві» і «Ірма». Удзел у дабрачыннай акцыі ўзялі Джордж Клуні, Леанарда Дзі Капрыя, Джулія Робертс, Том Хэнкс, Ніколь Кідман, Джасцін Бібер, Барбра Стрэйзанд, Аль Пачына, Беёнсе ды іншыя зоркі Галівуда. Артысты выступалі і адказвалі на званкі, маральна падтрымлівалі пацярпелых ад стыхій амерыканцаў. Цягам мерапрыемства кожны мог зрабіць ахвяраванне, дастаткова было патэлефанаваць на загадзя авешчаныя платныя нумары. За гадзіну тэлемарафону на дабрачынныя патрэбы сабралі больш за 14,5 мільёна долараў.

• На мяжы ЗША і Мексікі з’явіўся 20-метровы партрэт дзіцяці. Вялікі шчыт з чорна-белым малюнкам паставілі на тэрыторыі Мексікі побач з горадам Ціхуана. Калі ўбачыць партрэт з амерыканскага боку, здаецца, што дзіця трымаецца рукамі за памежную сцяну і глядзіць на зямлю за плагам. Гэты партрэт — інсталяцыя французскага мастака і фатографа JR, якога часам называюць «французскім Бэнксі». Мастак сцвярджае, што такім чынам ён хацеў нагадаць амерыканскім уладам пра адваротны бок іміграцыйнай палітыкі краіны. Гэта не першае мастацкае выказанне творцы: ён змяшчаў партрэты моладзі з ускраін на вуліцах Парыжа, выявы жыхароў Ізраіля і Палесціны на сцяне паміж краінамі, а таксама фотаздымкі жаночых вачэй на сценах фавел у Рыа-дэ-Жанейра, каб звярнуць увагу на лёс жыхарак трушчобаў.

Ідзе падпіска на IV квартал

«ЛіМ»	1 месяц	падпісны індэкс
Для індывідуальных падпісчыкаў	4 р. 50 к.	63856
Ведамасная падпіска	12 р. 70 к.	638562
Індывідуальная льготная падпіска для настаўнікаў	3р. 00 к.	63815
Льготная падпіска для ўстаноў культуры і адукацыі	9 р. 60 к.	63880

ВЕРА.ВУ: СІМВАЛЫ І КРЫНІЦЫ

Старадрукі Скарыны
і сапраўдная пячатка
Ефрасінні ў адной выстаўцы

Праваслаўе, каталіцызм, іўдаізм, іслам — усе асноўныя рэлігіі свету гарманічна суіснуюць у адной зале выстаўкі «Беларусь. Адраджэнне духоўнасці», як і ва ўсёй краіне. Не абышлося тут і без экспанатаў часоў паганства — першых спроб нашых продкаў растлумачыць сутнасць чалавечага жыцця. Усе гэтыя вераванні — прыступкі, якія вызначылі нацыянальны асаблівасці духоўнага аблічча беларусаў і працягваюць удзельнічаць у фарміраванні каштоўнасцяў грамадства.

Абразы, карціны, нацыянальныя строі, уборы святароў, рукапісныя і старадрукаваныя кнігі, археалагічныя знаходкі — экспазіцыя аб'ядноўвае больш як 400 рарытэтаў. Пачэснае месца ў музеі займаюць пячатка Ефрасінні Полацкай XII стагоддзя і сцэнапіс Праабражэнскай царквы Спасакага манастыра ў Полацку XIX стагоддзя. Сучасныя экспанаты для выстаўкі «Беларусь. Адраджэнне духоўнасці» прадставіў Свята-Елісавецкі манастыр.

Але найкаштоўнейшы прадмет на выстаўцы — пражскае выданне Бібліі Францыска Скарыны 1517 года, якое захоўваецца ў дзяржаўным гістарычным музеі Масквы з XIX стагоддзя. Мы ўжо паведамылі, што выданне прывезлі адмыслова для ўдзелу ў выстаўцы. Каштоўны асобнік Бібліі захоўваецца ў нас у самых спрыяльных умовах: яго змясцілі пад каўпаком, дзе падтрымліваецца тэмпература 15 — 17 градусаў і вільготнасць 50 — 60 працэнтаў. Аднак наведвальнікі экспазіцыі могуць нават пагартыць старонкі рарытэта з дапамогай сучасных лічбавых тэхналогій: расіяне адсканавалі асобныя фрагменты Бібліі.



Наяўнасць такога экспаната на выстаўцы ў год 500-годдзя беларускага кнігадрукавання — вельмі істотны ўнёсак у святкаванне юбілею беларускага кнігадрукавання. Падчас адкрыцця экспазіцыі **міністр культуры Барыс СВЯТЛОЎ** зазначыў, што Францыск Скарына для яго — адна з найвялікшых загадак у культуры.

Зварнуцца да гісторыка-культурных каштоўнасцяў краіны Нацыянальнаму гістарычнаму музею дапамаглі Гродзенскі дзяржаўны музей гісторыі рэлігіі, Гродзенскі дзяржаўны гісторыка-археалагічны музей, Нацыянальны Полацкі гісторыка-культурны музей-запаведнік, Гомельскі палацава-паркавы ансамбль, Музей Інстытута гісторыі НАН Беларусі і Музей старажытнабеларускай культуры НАН Беларусі. Статус міжнароднага праекта «Беларусь. Адраджэнне духоўнасці» атрымаў дзякуючы дапамозе Дзяржаўнага гістарычнага музея Масквы.

Дар'я ЧАРНЯЎСКАЯ

На беларускай мове — з благаслаўленнем

Новы Запавет у сучасным перакладзе атрымаў вернікі праваслаўнай канфесіі Беларусі

Такія прэзентацыі кніг бываюць нячаста: Мітрапаліт Мінскі і Заслаўскі Павел, Патрыяршы Экарх усе Беларусі, сам прадставіў выданне: «Новы Запавет Госпада нашага Ісуса Хрыста» ў перакладзе на беларускую мову. Вернікі праваслаўнай канфесіі чакалі гэтай кнігі даўно. Але прыспешванне ці недакладнасць у такой адказнай справе, як пераклад Свяшчэннага Пісання, недапушчальны: часам нават адна літара, якая не на месцы, можа змяняць сэнс слоў. Мітрапаліт Павел узгадаў вядомы яму эпізод, калі аднойчы ўвесь тыраж выдання Евангелля прыйшлося зняць з-за таго, што лішняя літара «с» перад апошнім «а» ў імені апостала Марка кардынальным чынам змяніла сэнс. Не павіна такога быць у кнізе, якая дадзена дзеля Сэнсу.

Каб падкрэсліць асаблівасці сэнсу перакладу Новага Запавету для Беларусі, кнігу прадставіў вырашылі менавіта ў Полацку, адкуль родам першы перакладчык Бібліі на родную мову. Прадстаўлены ў XXI стагоддзі пераклад Свяшчэннага Пісання на беларускую мову быў зроблены Біблейскай камісіяй Беларускай праваслаўнай царквы. Выданне «Новы Запавет Госпада нашага Ісуса Хрыста» дае магчымасць шырэй ужываць беларускую мову ў богаслужэнні. Пра тое, як ішла праца над перакладам, распавёў праціерэй Сергій Гардун, прафесар Мінскай духоўнай акадэміі.

3 іменем Матфея: роднае

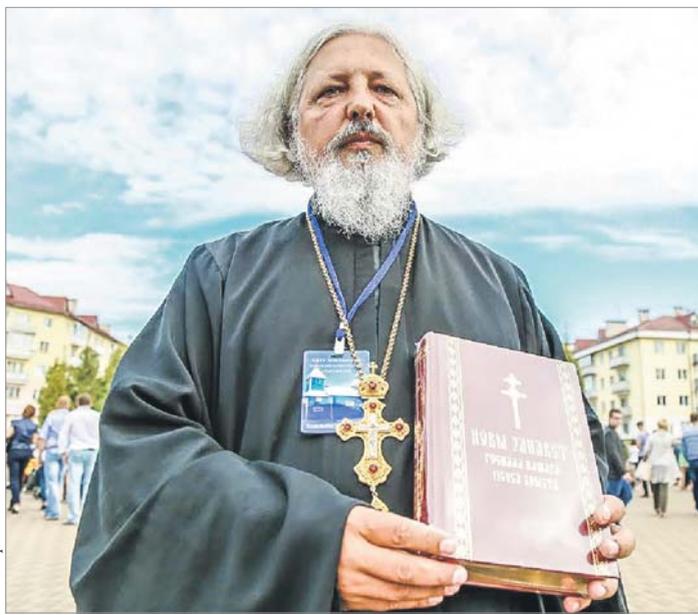
— Ідэя ўзнікла яшчэ напрыканцы 1980-х гадоў, як толькі пачалася перабудова і стала магчыма святарам займацца сур'ёзнай творчасцю. Таму што дагэтуль дзейнасць любога свяшчэннаслужыцеля тады абмяжоўвалася сценамі храма, богаслужэннем. Да таго ж, калі б такі пераклад зрабілі 40 — 50 гадоў таму, яго б усё адно ніхто б не выдаў. І калі з'явілася перспектыва, што кніга можа выйсці да людзей, мы сталі працаваць: мітрапаліт Філарэт благаславіў стварэнне Беларускай біблейскай камісіі, у склад якой увайшлі свяшчэннаслужыцелі (што маюць не толькі багаслоўскую адукацыю, але і філалагічную), праваслаўныя прыхаджане нашых храмаў — дактары філалагічных навук, члены Саюза пісьменнікаў Беларусі. Праца ішла доўга, бо напачатку нават не ўсе жылі ў Мінску, але выбіралі дзень, каб сустрэцца. Я, напрыклад, на той час служыў у Слоніме. З 1994 года жыў у Мінску, і сустрэчы сталі больш рэгулярнымі, але мы не маглі збірацца часцей, чым раз на тыдзень.

Калі ўгадаваць, хто з беларусаў стаў першым перакладчыкам Бібліі на родную мову, то гэта, безумоўна, Скарына. Падчас нашай працы над перакладам мы памяталі пра яго імкненне зрабіць тэкст Свяшчэннага Пісання больш даступным і зразумелым. Ён абеларусіў царкоўна-славянскую мову настолькі, наколькі лічыў патрэбным, каб гэта было зразумела людзям. Мы памяталі прынцып Скарыны і хацелі захаваць яго традыцыю. У мове Скарыны вельмі многа царкоўна-славянства — у нашым перакладзе арыентацыю на царкоўную праваслаўную традыцыю захоўваем.

3 іменем Марка: першапачатковае

— У адрозненне ад іншых перакладаў, якія ўжо рабіліся на беларускую мову, напрыклад Васіля Сёмухі, ксяндза Уладзіслава Чарняўскага, даваенных перакладаў, мы перакладалі з арыгінала, са

старажытнагрэчаскага тэксту. Гэта істотна ў дачыненні да тэрміналогіі. У розных перакладах тэрміналогія розная, але яна абумоўлена нашай гісторыяй. Здаецца, што ўсе, хто любіць беларускую мову, шануе яе, карыстаецца ёй, размаўляюць на адной мове. Тым не менш у канфесійным плане тэрміны вельмі адрозніваюцца. Напрыклад, словы «царква» і «касцёл», па сутнасці, абазначаюць будынак для малітвы. На любой іншай мове ў дачыненні да гэтых будынкаў ужываюць адно і тое ж слова і ў першым, і ў другім



Праціерэй Сергій Гардун прадстаўляе выданне Новага Запавету.

выпадку. Але ў нас так не гавораць. Тое ж тычыцца некаторых тэрмінаў і назваў святаў. Мы рабілі пераклад у першую чаргу для праваслаўных вернікаў.

Калі ў каталіцкіх перакладах імёны гучаць на польскі манер, напрыклад, Матэўш, то ў нас — Мацвей. Мы арыентаваліся на імёны, якія найбліжэйшыя да арыгінала старажытнагрэчаскага тэксту, да якіх прывыклі беларусы, якія чулі Свяшчэннае Пісанне ў храме на царкоўнаславянскай мове. У некаторых выпадках праваслаўныя і католікі згодны паміж сабой у выбары таго ці іншага слова. У праваслаўных і каталіцкіх тэкстах ужываецца слова «благаслаўленне», а многім свецкім аўтарам яно не падабаецца. Але і праваслаўныя, і каталіцкія багасловы згодныя, што слова «добра-слаўленне» створана штучна, няма ніякіх фальклорных запісаў, каб так гаварылі ці пісалі ў XVII, XVIII, XIX стагоддзях, яно ўжывалася з XX стагоддзя. Мы лічым няправільным выкарыстоўваць гэтае ўтварэнне, калі ёсць старажытныя словы, якія заўжды ў беларускай мове гучалі, і яны захавалі першапачатковую форму.

Прыкладу прыклад. Слова «панядзелак» абазначае дзень, які ідзе пасля нядзелі. Да XVII стагоддзя і ў Расіі быў дзень, які называлі «нядзеля», а пасля сталі казаць «воскресенье». Пры тым не перайменавалі дзень, які ішоў наступным... Прыкладна такая ж логіка ў тых, хто не дапускае слова «благаслаўленне»: паколькі «блага» стала ўжывацца з сэнсам «кепска», то таму нельга гаварыць «благаслаўленне» ці «Благовешчанне». Але народ гаварыў «блага», пры тым заўжды называў свята Благовешчаннем і прасіў благаслаўлення. Усе падобныя выпадкі аналізавала наша камісія, яны ўлічваліся пры перакладзе.

3 іменем Лукі: павучальнае

— Пераклад ужо быў апрабаваны. Спачатку выдавалі часткамі: яшчэ ў 1991 годзе надрукавалі Евангелле паводле Мацвея, праз некалькі гадоў — Марка, Лукі, Іаана. Потым надрукавалі кнігу Дзеянняў апостальскіх. Гэтыя выданні навуковыя

па сваёй форме: спачатку ідзе арыгінальны старагрэчаскі тэкст, затым царкоўнаславянскі, рускі синадальны пераклад XIX стагоддзя і сучасны беларускі. Калі людзі добра ведаюць мовы, то праз чытанне розных варыянтаў убачаць адценні сэнсу.

У 2007 годзе мы выдалі богаслужэбнае Евангелле — чатырох евангелістаў. Але не проста тэкст, а з пазначэннем, які ўрывае у які дзень цягам года чытаць. Гэта зручна для свяшчэнніка адкрыць і прачытаць. У храмах карыстаюцца гэтымі кнігамі, і людзі іх куплялі. І калі былі нейкія заўвагі ці недасканаласці, то мы іх пастараліся выправіць. Сам тэкст у віртуальным варыянце ўжо быў даступны. І спадзяёмся, што выданне, якое прадстаўлена цяпер, не апошняе, што будзе яшчэ перавыданні.

Да ведаўшыся аб працы над перакладам, да нас звярталіся спецыялісты, беларусазнаўцы з замежжа, у тым ліку з ЗША, Канады, Польшчы, якія хацелі загадзя пазнаёміцца з тэкстам, выказаць пажаданні. І цяпер ужо, наколькі я ведаю, ёсць рашэнне адной міжнароднай арганізацыі яшчэ да канца гэтага года перавыдаць гэты пераклад. Мы выдалі зараз 6 тысяч экзэмпляраў Свяшчэннага Пісання, а яны збіраюцца на друкаваць яшчэ 30 тысяч для распаўсюду ў Беларусі — і не толькі для праваслаўных, але

і для католікаў і пратэстантаў. Будзе той самы тэкст, але кніга меншага фармату. Спадзяюся, што яна будзе з крыжам святой Ефрасінні Полацкай: для такога выдання найлепш ужыць адзін з сімвалаў Беларусі. Сам крыж будзе сведчыць, што гэта пераклад Свяшчэннага Пісання на беларускую мову.

3 іменем Іаана: жыццёвае

— Тыраж выдання, якое мы ажыццявілі зараз, будзе распаўсюджаны па ўсіх епархіях Беларускай праваслаўнай царквы. З епархіяльных цэнтраў пойдзе ў прыходы: 6000 экзэмпляраў дастаткова для таго, каб гэты пераклад пагартылі ў кожным храме. Калі яго разбіраюць, то царква можа запланаваць наступнае выданне. А тыраж, што стане вынікам міжнароднага праекта, будзе распаўсюджвацца і па школах, і нават па гасцініцах: у замежніках ёсць практыка, каб госці гатэляў маглі чытаць Евангелле.

Сімвалічна, што прэзентацыя выдання адбылася ў год юбілею выдадзенай Скарынам першай кнігі Псалтыр, гэта адбылося на свята царкоўнае Праабражэння Гасподняга (тады яно было 6 жніўня). А ў канцы сваёй дзейнасці ён выдаў Апостал. А мы, наадварот, пачалі з выдання перакладу Новага Запавету, але спадзяёмся, што да юбілею выдання скарынаўскага Апостала (у 2025 годзе) паспеем перакласці Псалтыр.

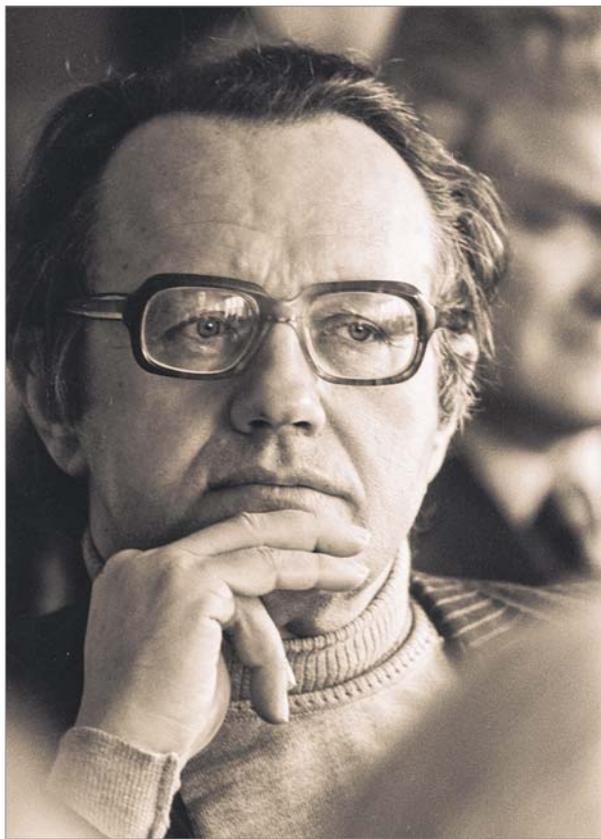
І гэтае выданне, і праца Беларускай біблейскай камісіі — гэта сведчанне таго, што Словы Госпада Ісуса Хрыста, якія ён сказаў сваім апосталам: «Ідзіце і навучыце ўсе народы, хрысціячы ў імя Айца і Сына і Святога Духа, і вучачы іх выконваць усё, што я запаведаў вам», — гэта і сёння прынцып дзеяння для праваслаўнай царквы, сведчанне таго, што яна працягвае развівацца ў рэчышчы 1000-гадовай традыцыі.

Разважаючы пра ўнёсак у яе развіццё Скарыны, праціерэй Сергій Гардун адзначаў, што для яго няма пытання наконт канфесійнай прыналежнасці нашага першадрукара. Чаму? Пра гэта чытайце ў адным з наступных нумароў.

Ларыса ЦІМОШЫК

АЛЕСЬ АДАМОВІЧ: ЧАЛАВЕК, ЯКІ ВЫШЭЙ ЗА ЎСЁ ЦАНІЎ СВАБОДУ

Аднаму з пачынальнікаў дакументальна-мастацкай прозы ў айчыннай літаратуры, аўтару сцэнарыя да лепшага нашага фільма «Ідзі і глядзі», бліскучаму прапагандысту беларускай літаратуры ў Расіі, адкрывальніку праўды пра Чарнобыль, нястомнаму змагару супраць ядзернай зброі — споўнілася 90 год.



Афіцыйна датай нараджэння Алеся Адамовіча лічыцца 3 верасня 1927 г., але насамрэч ён нарадзіўся 3 жніўня 1926 г. Маці зрабіла змены ў дакументах, каб яе сына не ўзялі на работы ў Германію. Жывучы з непраўдзівай датай нараджэння, А. Адамовіч усё жыццё спавядаў у літаратуры дакументальную праўду. Жорстка-рэалістычную, нават гіперрэалістычную. Нездарма ён быў адным з адкрывальнікаў творчасці Максіма Гарэцкага (ці не першага нашага сапраўднага жорсткага рэаліста), нездарма ён так захапляўся гіперрэалістам Кузьмой Чорным.

1.

Найбольш шчымліва пра гэта пісаў Пятро Глебка ў сваім дзівосна-спавядальным творы «Мая анкета». Письменнік ляжаў у бальніцы (з якой ужо не выйшаў) і зайздросціў Верасаеву, бо той у сваіх запісах «амаль вітаў смерць». Думаю, Пятро Глебка яшчэ больш пазаздросціў бы Алеся Адамовічу, калі б прачытаў такія радкі з яго апошняй кнігі «VIXI»: «Жыццё маё так ішло: у 16-ць маглі забіць дый пазней падстаўляўся, але пражыты ажно за 60 лічу падарункам. Чаго скавытаць? Апроч таго, мабыць, я з тых, хто сябе не дужа высока ацэньваў. Ажыццявіўся, на колькі быў запраграмаваны, крыху больш, крыху менш — ужо не мае значэння. У чалавека няма абавязку нарадзіцца. Але памерці — абавязак кожнага. Вось і памры. ...Проста не трэба пераацэньваць сябе, і будзеш ставіцца да гэтага падзеі спакойней».

Так, не пераацэньваў, але цану сабе ведаў. Па словах Пятра Васючэнка, нагадаў сапраўдную зорку: яркую, запамінальную, харызматычную. У гэтым сэнсе быў у нечым блізі Францішку Аляхновічу, які таксама пад канец жыцця іранізаваў са страху смерці (за два гады да гібелі напісаў п'есу «Круці не круці — трэба памяраць»), не адзін раз падчас свайго авантурнага, падобнага да прыгодніцкага рамана, жыцця мог загінуць, ці не першы з беларускіх пісьменнікаў, у каго мы заўважаем выразную, часам балючую самаіронію. Безумоўна, усё гэта ў аднолькавай ступені было ўласціва і Алеся Адамовічу.

Блізка пазнаёміцца з творчасцю Ф. Аляхновіча, які быў за савецкім часам пад забаронай, ён не мог. Таму духоўным настаўнікам Алеся Адамовіча стаў эстэтычна блізі Аляхновічу Максім Гарэцкі.

2.

Жорсткі сарказм і дакументальная праўдзівасць — вось што пануе ў прозе, крытыцы, драматургіі Максіма Гарэцкага. Ён адзін з першых сярэд беларускіх пісьменнікаў пачаў выкарыстоўваць менавіта «дакументальнасць»: лісты, дзённікі, запіскі. Усё гэта знайшло лагічны працяг і далейшае развіццё ў творчасці Алеся Адамовіча.

Строгасць Гарэцкага-крытыка адпавядае бескампраміснай публіцыстыцы аўтара «Хатынскай аповесці». У аднолькавай ступені яны незадаволены Міхасём Зарэцкім, які: «паганяе за танымі эфектамі, упадае ў мяшчанства, яго героі падобныя да персанажаў крымінальных раманаў невысокай мастацкай якасці» (М. Гарэцкі); «Зарэцкі ішоў да Дастаеўскага занадта прама, не несучы моцнага нацыянальнага, аказаўся паслухмяным спадарожнікам гэтай звышмагутнай літаратурнай зоркі» (А. Адамовіч). Абодва крытыкавалі Якуба Коласа, які, паводле Гарэцкага, «...піша проста недазволена многа для паэта», і мае, на думку Адамовіча, у сваім таленце пэўную «кніжнасць», якая «афарбоўвае некаторыя старонкі яго трылогіі «Наростанях»».

Любіў Алеся Адамовіч М. Гарэцкага не толькі за блізкія мастацка-эстэтычныя погляды і дакументалізм прозы. У лісце да Ленанілы і Галіны Гарэцкіх за 17 снежня 1975 г. знаходзім: «Справа не ў адной літаратуры (хоць яна сапраўды, выдатная), але і ў чалавеку. Зайздросны лёс не таго, хто як «вяпрук на саломе век

пракачаўся» (кажучы словамі Кузьмы Чорнага), а хто змог чалавекам застацца да канца. Не ўсім удалося. І нават вельмі не многім, калі дрэнна прыйшлося. А на Гарэцкім і вока, і душа, і сэрца адпачывае: усе ж такі можна! Можна быць не падобнымі і на Б. і на К. і на Г.!».

У 1966 годзе, працуючы ў Маскоўскім дзяржаўным універсітэце, дзе чытаў лекцыі па беларускай літаратуры, Алеся Адамовіч адмаўляецца падпісаць ліст супраць Андрэя Сіняўскага і Юлія Даніэля: «Вось мы ўсе прапракалі «старых», што яны дазволілі сталінскай бандзе асядлаць краіну, загнаць усіх у Страх, у Паслухмянасць. Аднак не адразу ж гэта пачалося, з нечага пачыналася, і тады яшчэ можна было нешта выправіць, змяніць сваю і нашу будучыню. А ці не такі момант зноў падступае?». Абараняе Васіля Быкава ад нападкаў загадчыка аддзела прапаганды і агітацыі ЦК КПСС Уладзіміра Сеўрука: «Пасля размовы з Быкавым, набраў Маскву. І — прама

на Ул. М. Сеўрука. Прадставіўся яму і: — Ці вы пакінеце Быкава ў спакой, ці я пра ўсе 25 гадоў траўлі скажу публічна! Ну, зрабілі на ім кар'еру... Сказалі б дзякуючы чалавеку і пакінулі яго ў спакой...».

Абачлівасць, асцярожнасць, невытыркальнасць, баялівасць — усё гэтыя блізкія нам якасці — не пра Адамовіча. У нашай запалоханай рэпрэсіямі літаратуры мы няшмат знойдзем пісьменнікаў, якія маглі так жа адкрыта, зухавата не баяцца і заўсёды ісці ў наступ, прабіваць любыя сцены. Адамовіч меў вялікі скепсіс да беларускай ваеннай прозы (выключэнне рабіў для Васіля Быкава): «Мы ненавідзім вайну, але так уцягнуліся ў ролю яе «летапісцаў» і выкрывальнікаў, што пачынаем ужо (а многія даўно пачалі) любіць сваю памяць пра вайну. Упрыгожванне, эстэтызацыя вайны праз выкрыванне (якое стала любімым заняткам) — нечакана вольна гэты паварочваецца. Як пазбегнуць гэтага? Думаю, адзіны шлях ёсць — з яго і пачыналі ў свой час. Даставаць так глыбока, што нібыта насамрэч вяртаешся на перадавую. І рызыка ўжо рэальная, а не далёкая, ва ўспамінах». Адсюль становіцца зразумелая цяга і любоў Адамовіча да непрадуманых сведчанняў ахвяраў вайны, якімі прасякнуты яго творы. Скупасць, пратакольная строгаць, нейкая нават адасобленасць, з якой ён апісвае тыя неймаверныя пакуты, з якімі сутыкнуліся нашыя людзі падчас Другой сусветнай вайны, — метады, якім шырока карыстаўся мастак Босх, — дапамагае стварыць Адамовічу нейкую новую пякельную звышрэчаіснасць, калі ты сам пачынаеш амаль фізічна адчуваць гэты жах.

3.

У 1980 годзе выходзіць пераклад на англійскую мову яго супольнай з Янкам Брыльм і Уладзімірам Калеснікам кнігі «Я з вогненнай вёскі...». Гэты твор прачытаў італьянскі рэжысёр Руджэра Дэадата і ў тым жа годзе выпусціў сваё скандальна-жорсткае «Пекла канібалаў». Прынцып быў узяты Адамовічаў: паказаць дзікую, невыгумачальную жорсткасць прадстаўнікоў «высокай культуры» (у Адамовіча — нацыстаў, у Дэадата — групы журналістаў) да «дзікуноў» (простых беларусаў, а ў фільме — насельнікаў амазонскіх джунгляў). І там і там пальца вёскі, забіваюць, рабуюць, гвалцяць. Для большага эфекту Дэадата здымае сваё кіно пад «дакумент».

Праз чатыры гады — паводле сцэнарыя Алеся Адамовіча — здымае свой кінашэдэўр «Ідзі і глядзі» Элем Клімаў. Як і ў «Пекле канібалаў», галоўная падзея — дэталёвы паказ спалення вёскі і ў далейшым жорсткае пакаранне катаў. Фільм па сваёй смеласці быў незвычайным не толькі для беларускага кіно (дзе ўвогуле нічога падобнага не здымалі і не здымаюць), але і для ўсяго савецкага кінематографа. Заслуга ў гэтым была не толькі Клімава, але і Адамовіча, які браў самы актыўны ўдзел у здымках, дапамагаў у працы з акцёрамі. Фільмам захапляўся Олівер Стоўн (уплыў бачны ў сцэне гвалту над в'етнамцамі ў фільме «Узвод» 1986 г.), а класік амерыканскага кіно Стэнлі Крамэр прапанаваў Адамовічу напісаць сцэнарый для яго новага фільма, пры свечанага чарнобыльскай трагедыі. На вялікі жаль, гэтая задума не здзейснілася.

4.

Не любіў Алеся Адамовіч Арнольда Шварцэнгера, але аднойчы згадзіўся з ім, калі прачытаў у адным інтэрв'ю, што толькі тады пачынаеш сябе адчуваць сапраўдным свабодным, калі сядзеш на свой байк. Адамовіч згадаў, як адразу пасля вайны ён купіў сабе трафейны матацыкл і любімым заняткам было — ляцець на злом галавы па разбітых вясковых дарогах. Так, нават у самых неспрыяльных умовах ён стараўся заставацца незалежным. Сваю свабоду цаніў больш за ўсё, пра што напрыканцы жыцця згадаў нават з пэўнай вінаватасцю: «Што ж ня пішаш пра тое, што ніхто побач з табой не быў сапраўды шчаслівым? І ты сам таксама. Але ўсё па твайго віне. Цябе любілі. А ты? У цябе было яшчэ нешта, што адцяняла іх, а ў іх? Кампенсаваў «сардэчную недастатковасць» чым? Сваёй літаратурай, справамі вонкавымі, але вольна надыйшоў час, і хочацца ва ўсіх папраці прабачэння. За тое, што так цяжка ім было побач са мной. Шкадаваць усіх і любіць — розныя рэчы. Іх шкадаваў, а любіў — сябе? І яшчэ — свабоду сваю. Вышэй за ўсё. Нават ад любові свабоду».

Музей як народны храм

Будынак былой аптэкі ў вёсцы Глушы Бабруйскага раёна гістарычны: тут працавала аптэкаркай маці пісьменніка Алеся Адамовіча Ганна Мітрафанаўна. Менавіта гэты будынак вызначаны пад музей пісьменніка, які апісаў ваенныя і партызанскія падзеі, што разгортваліся ў гэтым краі. Аптэка была іх сведкай і нават удзельніцай: тут была партызанская явачная кватэра. Будынак захаваўся да нашага часу, у адрозненне ад хаты, дзе жыла сям'я пісьменніка. Але сам ён пахаваны ў Глушы, тут жа ляжаць яго бацькі.

Дачка пісьменніка Наталля Адамовіч, якую ў клопаце пра захаванне памяці пра бацьку падтрымалі мясцовыя жыхары, лічыць, што будынак былой аптэкі каштоўны тым, што аўтэнтычны. Гэта трэба захаваць. Пабудаваны ў сярэдзіне 1950-х гадоў, ён хоць і выглядае моцным, але, каб ствараць тут музей, патрэбныя сур'ёзныя працы па рэканструкцыі, якія, у сваю чаргу, патрабуюць выдаткаў. Зварнуліся да грамадства... Рахунак для дабрачынных ахвяраванняў быў адкрыты пры аддзеле ідэалогіі, культуры і па справах моладзі Бабруйскага райвыканкама. Сума, сабраная на гэты час, — менш за 12 тысяч рублёў. Адчувальны ўнёсак зрабіла пісьменніца Святлана Алексіевіч. Грошы на дабрачынны рахунак пералічылі Магілёўскі аблвыканкам, Бабруйскі райвыканкам, культурныя ўстановы Бабруйска, абласная бібліятэка імя Леніна, абласное Таварыства беларускай мовы, калектыў газеты «Звязда» ды інш. Сума сабрана істотная, але і яе было недастаткова, каб пачаць працу над праектна-каштарыснай дакументацыяй па рэканструкцыі будынка, тым не менш УКП «Магілёўскі цэнтр па рэстаўрацыі» ўзяўся за справу, палічыўшы за гонар зрабіць такім чынам свой дабрачынны ўнёсак.

Ужо сам факт стварэння праектна-каштарыснай дакументацыі важны, лічыць старшыня Беларускага добраахвотнага таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры Антон Астаповіч: гэтыя дакументы даюць магчымасць выходзіць да дазволу на работы і на міжнародныя гранты, што таксама было б істотнай падтрымкай музею, які ствараецца на грошы ад дабрачынных ахвяраванняў. Мясцовыя ўлады ідэю падтрымліваюць: старшыней назіральнай рады па стварэнні музея абралі намесніку старшыні Бабруйскага райвыканкама Таццяну Варанку.

Гэта самы пачатак, яшчэ трэба думаць пра забеспячэнне ўтрымання будучага музея. Напрыклад, дырэктар Дзяржаўнага музея беларускай літаратуры Дзмітрый Яцкевіч падчас абмеркавання сітуацыі на круглым стала выказаў надзею на дзяржаўна-прыватнае партнёрства і прыцягненне спонсараў. І ўжо цяпер хочацца зразумець, што асабліва будзе ў музеі Алеся Адамовіча? Планаецца зрабіць не толькі музей, прысвечаны пісьменніку, — у экспазіцыі пакажуць яго герояў, прататыпамі якіх былі жыхары Глушы. Можна будзе аднавіць падзеі, што пададзены ў творах, прынамсі, у «Вайне пад стрэхамі». Такім чынам, музей Алеся Адамовіча стане таксама музеем ваеннага летапісу гэтых мясцін. Наталля Адамовіч магла б перадаць у будучы музей мноства экспанатаў для будучай экспазіцыі.

Ларыса ЦІМОШЫК

Васіль ДРАНЬКО-МАЙСЮК

«НЕЛЬГА ЧАЛАВЕКУ БЫЦЬ АДНАМУ», альбо Катэгорыя адзіноты ў творах Анатоля Казлова

Адна з галоўных праблем сучаснага соцыуму — праблема адзіноты. Гэта праблема ключавая ў творчасці тых прадстаўнікоў сусветнай літаратуры, чые творы прызнаны класічнымі: У. Шэкспір, Ж.-П. Сартр, Г. Маркес, Ф. Дастаеўскі, Л. Талстой і г. д.

Плённа катэгорыя адзіноты асэнсоўваецца і ў філасофіі, дзе пададзены наступны падыходы: адзінота-беспрытульнасць чалавека ў свеце (Ф. Ніцшэ, М. Бубер, Х. Артэга-і-Гасэт, С. К'еркегар, М. Хайдэгер), немагчымасць поўнага зліцця аднаго чалавека з іншым, непераадоўная адасобленасць аднаго ад другога (М. Бярдзьеў, А. Камю, Х. Артэга-і-Гасэт, Ж.-П. Сартр), добраахвотны сыход ад іншых з мэтай засяроджэння на тым, што прыярытэтнае, — для сябе (Р. Эмерсан). Зрэшты, адзінота як адказнасць, згодна з тэзісам Ж.-П. Сартра «чалавек асуджаны на свабоду».

Многія філосафы, у прыватнасці Э. Фром, лічаць, што адзінота — вынік гістарычна абумоўленага працэсу індывідуалізацыі. Іншыя (Х. Артэга-і-Гасэт, К. Ясперс) мяркуюць, што адзінота — вынік сацыяльнай адасобленасці чалавека ад чалавека.

У розных філосафаў і пісьменнікаў адзінота прымае то станоўчыя канатацыі (дапамогае засяроджэнню, паглыбіцца ва ўласнае «я», спасцігнуць сэнс асабістага існавання), то адмоўныя, як паказчык непаўнацэннасці быцця, паказчык страты неспасрэднай сувязі са светам, з «іншым», духоўнага збяднення чалавека.

Не абыходзіць праблему адзіноты і беларуская літаратура. Адзінота выступае

«Паразумецца з ветрам»: *«Душэўная пустаха. Ніводзін кішэнны кітайскі ліхтарык са Ждановіцкага рынку не здатны парушыць цяжрачу ў глыбіні маёй душы. Там беспрасвецце, цяжкая тугая ноч...».*

Адзінота ў творах А. Казлова прымае розныя абліччы, мае прычыны як унутранага плана, так і сацыяльныя.

Гэта і інтэрпрэтацыя вядомай максімы «Чалавек асуджаны на адзіноту»: *«Так, дайшлі самі да банальна вядомага: кожны нараджаецца са сваёй адзінотай, пражывае жыццё, з ёй жа і сыходзіць да працаўкоў, несучы ім ахвяру — сваю неспасцігальную самоту»* («Паразумецца з ветрам»). Герой А. Казлова перажывае ўнутраныя канфлікты і супярэчнасці, жах ад усведамлення сваёй «нявечнасці», непазбежнасці сыходу. Вячаслаў Іваноў на гэты конт пісаў: «Неабходна

» Часам адзінота герояў А. Казлова вынікае са спробы абараніць сябе, сваё «я» ад падпарадкавання натоўпу, імкнення пазбегнуць нівелявання натоўпам.

прыняць адзіноту як жах ад сваёй канчатковасці і настальгію па сабе як цэласнасці».

У творах А. Казлова адсутнічае рамантызацыя адзіноты. Дэкларуючы натуральнасць адзіноты («я маю задавальненне ад адзіноты», «адзінота — катэгорыя, якая для талковага чалавека павінна быць пастаяннай!»), герой А. Казлова, аднак, усё ж такі адчувае ўнутраны дыскамфорт, пачуццё няўтульнасці. **Самота**, плякельны перажыванні герояў пісьменніка — ад усведамлення **адсутнасці паўнаты**, цэльнасці без жанчыны (платонаўскія андрагіны). **«Нельга чалавеку быць аднаму»**. Ніхто не здольны аспрэчыць гэты запавет.

зрада, няспраўджанасць кахання прыводзяць героя да расчаравання, разгубленасці, недаверу. Тады збегчы ад самоты герой А. Казлова спрабуйе праз фізічныя ўцехі. Адсюль павярхоўны характар адносін, адсутнасць глыбіні, душэўная спустошанасць. Калі патрэба ў «Іншым» зводзіцца да фізічных задавальненняў, гэта непазбежна прыводзіць да збяднення душы і адзіноты, адсутнасці прыхільнасцяў. І тады для героя надыходзіць разуменне, што «палкасць праходзіць...», а ўзнікшая духоўна-душыўная роднасць застаецца. Яна больш трывала і надзейная».

Іншы герой А. Казлова баіцца любіць, баіцца нечым ахвяраваць, а галоўнае — баіцца **быць падманутым**: «Вельмі ж простая і зразумелая ісціна высноўваецца: калі няма кахання, то ніхто табе не здрадзіць, не перакуліць твой уласны свет...», «трымай сэрца на замку і пазбавішыся шматлікіх непатрэбных мітрэнгаў, невыноснага болю, што высушвае цела і ператварае душу ў непраходную пустэльню...» («Паразумецца з ветрам»). Пераадолець жа адзіноту можа толькі той, хто пераступіць праз свой страх, эгаізм.

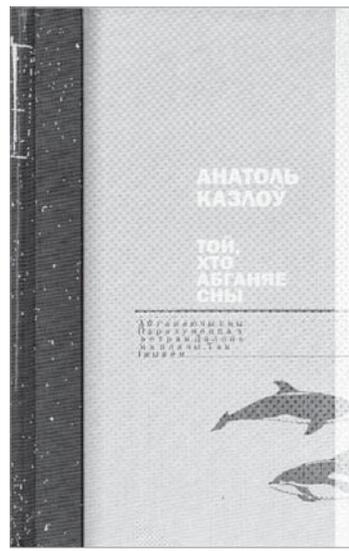
Герой А. Казлова здольны на глыбокія пачуцці і перажыванні, здольны суперажываць, але страх быць падманутым прыводзіць да адсутнасці кахання: «Бо ўсё падман. Нават каханне. Ніколі не меў жадання быць саўдзельнікам хлусні і няшчырасці».

Часам адзінота герояў А. Казлова вынікае са спробы абараніць сябе, сваё «я» ад падпарадкавання **натоўпу**, імкнення пазбегнуць нівелявання натоўпам.

Адзінота герояў А. Казлова — гэта і вынік жыцця чалавека ў **гарадскім асяроддзі** з яго тэмпам, усярэдненасцю. Герой праявіў самотны ў перапоўненым людзьмі мегаполісе. І вакол яго — такія ж адзінокія і самотныя: «Яму надакучылі шклянныя дарогі горада, такія ж дамы і людзі са шклянымі тварамі. Нямашака цеплыні, асеньчыку сардэчнасці ды лагоды сярод мільёнаў зачывілізаваных, ненажэрных у сваіх жаданнях ды памкненнях гараджан».

У сваіх творах А. Казлоў звяртаецца да такіх істотных

» У творах А. Казлова адсутнічае рамантызацыя адзіноты. Дэкларуючы натуральнасць адзіноты, герой А. Казлова, аднак, усё ж такі адчувае ўнутраны дыскамфорт, пачуццё няўтульнасці.



варонай, мяне задавальняе шэрая чарада, і я ў ёй як асобіна, часцінка цэлага варанячага кагалу», «я ззубіўся ў шэрасці натоўпу». У творах праявіў адчуваецца выразны пратэст супраць падобных адносін, прынцыпаў, маралі.

Гучыць у творах А. Казлова і такая праблема, як **«спекуляцыя на паніжэнне»**, па словах Б. Вышаслаўцава, характэрная для сучаснага соцыуму: «А хто, пакажы мне, ад макаўкі да пятак перапоўнены святасцю? Усе такія, адным мірам намазаныя. Чакаем выпадку, зручнага моманту, каб урваць, абхітрыць, падмануць. Хлусім, не міргнуўшы, направа і налева. Усміхаемся там, дзе на мардасах трэба даць, падлабуньваемся, робім «лізь-лізь», дзе неабходна было б смачна плюнуць. <...> І так ва ўсім: у сямейным жыцці, на працы, у адносінах між сябрамі і блізкімі».

У апавесці «Паразумецца з ветрам» герой прамаўляе: «Людзі без здрады не могуць. **Здраджваюць** бацькам, дзецям, каханым, а найперш — самім сабе. Гэта просценькая формула выжывання. Выжывання мурашоў».

Вядомая думка пра страту сучасным чалавекам нейкіх асноватворных, базавых жыццёвых арыенціраў. Жыццё чалавека ператвараецца ў набор вобразаў, масак, роляў (так званы сіндром Пратэя). Аднак вынік гэтага — распад цэльнасці асобы: «У табе, даражэнькі, я бачу не два, не тры, нават не шэсць абліччяў-асобін, а бясконцы мурашыны россып».

Герой А. Казлова дэманструюць розныя мадэлі паводзін. Тыя героі пісьменніка, хто жыўць згодна са спахывецкімі прынцыпамі, нахталт «Жыццё — бясконца гульня ў хованкі. Хто каго больш удала і праўдзіва надуе», «з усяго неабходна атрымаць кайф», церпяць жыццёвую паразу. Таму што ігнараванне, адыход ад базавых каштоўнасцей, такіх маральных устаноў, як «не забі», «не хлусь», «не здраджвай», не толькі збядняе чалавека духоўна, але і вядзе да пэўнай жыццёвай катастрофы, як у выпадку з героем апавесці «Абганяючы сны».

Іншым разам герой А. Казлова адчувае своеасабліваю насалоду ад адзіноты. Аднак жыццё без кахання, прыхільнасцяў спусташае яго.

Герой праявіў шукаюць сапраўднага, шчырага. Аднак чалавек, здольны да рэфлексіі, суперажывання, часта застаецца адзінокім у свеце спахывецкіх каштоўнасцей, з рынкавымі адносінамі ў каханні. Таму герой А. Казлова пастаянна звяртаецца ў сваіх думках, снах, мроях у свет дзяцінства, да вобразаў дарагіх людзей. Там ён шукае паратунку ад пустэчы, фальшю.

У перажыванні самоты ёсць і станоўчыя моманты. Адзінота — пэўная форма пазнання сябе, актуалізацыі ўласнага «Я». Адзінота вучыць засяроджанасці, мудрасці — так званая пазітыўная адзінота. Зрэшты, адзінота выступае ў А. Казлова і крыніцай натхнення, дапамагае раскрыць глыбіню і шматстайнасць чалавечых перажыванняў, спрыяе нараджэнню вартых твораў.

Анжэла МЕЛЬНІКАВА,
дацэнт кафедры беларускай літаратуры Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Ф. Скарыны



адной з асноўных герайн твораў Анатоля Казлова, у прыватнасці апавесцяў, што ўвайшлі ў апошні па часе зборнік праявіў «Той, хто абганяе сны». Можна сказаць, што менавіта адзінота і звязаныя з ёю перажыванні, расчараванні выступаюць і асновай сюжэта ў творах А. Казлова з названага зборніка: «Як знайсці дакладныя словы, каб апісаць боль, пакуты, адзіноту чалавечай душы?», — задаецца пытаннем герой апавесці «Далонь на плячы». А вось пачатак апавесці

Чалавек успрымае, адчувае сябе праз сувязь з іншымі. Герой А. Казлова імкнецца **разбіць кайданы** адзіноты, знайсці родную душу, стаць адным цэлым з іншым «я»: «Чалавека ж не бывае без кахання, як не можа быць наступнага дня без ранняй зоркі і вечарніцы», «яму ўвесь час хацелася бескарыслівага, шчырага і даверлівага кахання», «любасць, каханне і з'яўляюцца для нас бяспэкай ад усякага зямнога і незямнога насланя: крыўды, злыбеды, зайздрасці, нагавораў...». Але

праблем, як **атамізацыя** людзей, уласцівая сучаснаму грамадству, страга нейкіх важных духоўных каштоўнасцей, зніжэнне духоўных патрэб: «Вірун даўно заўважыў, што вакольні свет пакрыху шызе, тупее, зарастае танным тлушчам, апускаецца ніжэй ватэрлініі», «вось бачыце: нічым я не адрозніваюся ад астатніх. Такі ж мізэрны ў сваёй велічы. Бо, як і ўсе, жыву ў грамадстве. А закон грамады важнейшы за асобу» («Абганяючы сны»); «ну не хачу я падавацца белай



Розныя абліччы класіка

Коласа. У яго расповедзе можна знайсці звесткі пра тое, як сялянскае паходжанне назаўсёды адбілася на асобе і ладзе жыцця паэта. Гэта і звычайна рана ўставаць, пачынаць дзень з фізічнай працы, і добрае веданне народных прыкмет, і бесперапынны клопат пра ўраджай... Шмат цікавых звестак аўтар успамінаў падае пра куткі, якія былі дарагія сэрцу паэта, — Мікалаеўшчыну, Акінчыцы, Ласток, Альбуць, Цёмныя Ляды, Смольню...

Колас — садоўнік. Даніла Канстанцінавіч адзначае, што ўсё жыццё яго бацькі так ці інакш было звязана з садамі. Дзе б ні знаходзіўся яго прытулак, ён заўсёды дбаў пра тое, як уладкаваць сад... Яскравым прыкладам сталі прысады з чатырох дубоў і бярозы як сімвал сям'і Коласа: бяроза ўвасабляе жонку Марыю, а дубы — яго самога і трох сыноў, у тым ліку і загінулага падчас Вялікай Айчыннай вайны сярэдняга сына Юрку. Прысады ўпрыгожваюць музейную сядзібу і цяпер.

Колас — грыбнік. Письменнік быў сапраўдным грыбніком, у лесе ён адпачываў душой. З сабой каго-небудзь браў рэдка. Ды неадназначна ставіўся да палявання.

Колас — сям'янін. Успамінае пра бацьку і малодшы сын Міхась Міцкевіч. Ён адзначае, што для яго «збранзавель» класік Якуб Колас быў звычайным бацькам у самым лепшым сэнсе слова. Шмат Міхась Канстанцінавіч распавядае пра жаночы вобраз у творах і пра жанчын у жыцці Коласа ўвогуле, асабліва пра лепшага сябра — жонку Марыю Дзмітраўну, якая пайшла з жыцця раней за Коласа.

Колас — строгі настаўнік. Найцікавейшыя старонкі з жыцця Якуба Коласа раскрывае Янка Маўр.

Напрыклад, успамінае сваю першую сустрэчу з маладым тады яшчэ Кастусём: «Невысокага росту, хударлявы, з высокім лбом, з чорнымі вусікамі і эспаньёлкай, ён здаваўся вельмі спакойным і сур'езным. Нездарма некаторыя таварышы называлі яго "дзедам". Мне, напрыклад, так і не давялося ўбачыць, каб ён гучна зарагатаў ці, як кажуць, пакаціўся ад смеху. А між тым гэты 23-гадовы "дзед" у спрэчках, жартах, сатырычных заўвагах ні ад каго не адставаў. Толькі рабіў ён гэта ціха, спакойна, з ледзь прыкметнай, "коласаўскай" усмешкай». Менавіта Янка Маўр раскавае, як праходзіў той нелегальны сход настаўнікаў, у якім удзельнічаў і Колас і за які яны так пакутавалі пазней.

Колас — дамасед. Мікола Аўрамчык зазначае, што ў адрозненне ад Янкі Купалы, які калі-нікалі прыходзіў на абмеркаванні твораў іншых аўтараў, Якуб Колас ніколі не бываў на іх. Пры жыцці паэта іншых пісьменнікаў здзіўляла, што ён толькі зрэдку выказваецца аб творчасці і праблемах беларускай літаратуры, дбаючы ў той самы час пра збор камення з палёў. Як мастак слова ён рабіў карысную справу ў сваіх творах, а як звычайны чалавек турбаваўся пра тое, што можна было б зрабіць для агульнага дабрабыту.

Постаць Якуба Коласа надзвычай шматгранная. Для таго, каб зразумець усю глыбіню коласаўскай натуры, не хопіць аднаго чытання вершаў ці біяграфіі. Успаміны — вось ключык, які дапаможа пазнаёміцца з адным з лепшых сыноў Беларусі.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Іх заўсёды параўноўвалі: Янка Купала і Якуб Колас — два волаты беларускай літаратуры, якія нарадзіліся ў адзін год, былі паэтамі і сябрамі. Аднак па жыцці і ў творчасці — зусім не падобныя адзін да аднаго. Шанец зразумець гэта ў поўнай ступені даюць дзве кнігі, якія выйшлі сёлета ў выдавецтве «Мастацкая літаратура» да юбілею кожнага з класікаў. Пра тое, якім быў Канстанцін Міхайлавіч Міцкевіч у звычайным жыцці, раскавае людзі, што ведалі яго вельмі блізка.

Кніга «Якуб Колас. Вобразы мілыя роднага краю...», укладальнікам якой стаў Віктар Шніп, складаецца з трох раздзелаў: «Наш Колас» — успаміны пра народнага пісьменніка; «Родныя вобразы» — вершы розных гадоў; у трэцім раздзеле змешчана паэма «Новая зямля».

Выданне аздоблена шматлікімі фотаздымкамі не толькі самога Коласа, але і яго родных і сяброў. Асабліва цікавымі падаюцца выявы маладога Кастуса — напрыклад, 1908 года, вокладкі першых выданняў («Песні жальбы»).

Колас — селянін. Кніга пачынаецца са «Слова пра бацьку» Данілы Міцкевіча, аднаго з сыноў Якуба

ТВОРЦЫ БЕЛАРУСКАЙ СПАДЧЫНЫ

У серыі «Асоба і час» выдавецтва «Чатыры чвэрці», што раскавае пра жыццё і творчасць выдатных культурных дзеячаў Беларусі, з'явіліся дзве новыя кнігі, прысвечаныя Янку Сіпакову і Міхасю Дрынеўскаму.

Выданне зборніка «Янка Сіпакоў: «Жыві, як хочацца...» было прымеркавана да дня нараджэння пісьменніка і паэта, якому ў снежні 2016 года споўнілася 60 гадоў. Кніга складаецца з пяці раздзелаў. У першым, «Заступнік чалавечай дабрыні», — асаблівыя, цёплыя ўспаміны калег, сяброў, прыхільнікаў творчасці аўтара. Тут гісторыя пра выдатную бібліятэку Янкі Сіпакова, якая лічылася адной з самых багатых у Мінску. Зіновій Прыгодзіч згадвае, што кнігі для гэтай бібліятэкі здабываліся рознымі шляхамі і ў кожнай — свая дэтэктыўная гісторыя. А вось Ала Жур, якую Янка Сіпакоў ласкава называў «добрай феяй», дзельца ўспамінамі пра размовы з пісьменнікам — кароткія гутаркі пра самае простае ў жыцці, сапраўднае мудрасць якіх раскрывалася пакрысе.

У раздзеле «Адкрыцці» і «Лінія паэтычнага гарызонту» змешчаны рэцэнзіі і водгукі на творы Янкі Сіпакова. Асабліва ўвага надаецца паэзіі і прозе. У творчасці Я. Сіпакова ёсць і вянок санетаў, і кніга «Жанчына сярод мужчын», і наогул шмат вершаў, прысвечаных жанчыне. Лідзія Савік адзначае любоў творцы да вёскі, вясковых людзей і чалавечых якасцяў. Гэта найбольш яскрава выявілася ў славутых аповесцях «Крыло цішыні», «Усе мы з хат», мастацкім нарысе «Даверлівая зямля», аповяданні «Бывайце, Вясельны Скакухі» і яшчэ ў шматлікіх вершах, баладах, прытчах, эсэ.

Вячаслаў Івашчанка прапануе параўнаць два пераклады паэтычнага зборніка амерыканскага паэта Уолта Уйтмена «Лісце травы». Першы пераклад зрабіў Янка Сіпакоў, другі — Міхась Зянкевіч. В. Івашчанка робіць выснову, што пераклад

Зянкевіча «належаць хутчэй урачыстаму слогу антычнасці, чым сучаснаму ўспрымання...», а «Янка Сіпакоў больш экспрэсіўны, яго пераклад відавочна больш эмацыйны», — тлумачыць В. Івашчанка. У падраздзеле «Неспатольная прага крыла» Любоў Ламека нават параўноўвае Я. Сіпакова і У. Уйтмена: «Здавалася б, такія розныя жыццёвыя з'явы, сітуацыі,



лёсы, час, а тэмпература сэрца — адна, і захопленасць — тая ж, і тая ж засяроджанасць роздму аб таямніцах Прасторы і Часу, і дыханне — ва ўнісон, і такая ж чароўная ўсмешка, і песня — вольная і нязмушаная, і прарочая радасць надзеі, і такая ж годнасць духу!».

У раздзеле «Літаратура — гэта будаўніцтва храма» змешчаныя два інтэрв'ю Янкі Сіпакова. Першае было дадзена ім Людміле Рублеўскай у 2007 годзе, другое — Вялянціне Паліканінай у 2010-м,

якое таксама стала апошнім інтэрв'ю пісьменніка пры жыцці: 10 сакавіка 2011 года Янкі Сіпакова не стала. Безумоўна, адказы Сіпакова — бадай, самае цікавае ў кнізе, бо ў іх — яго думкі, разважанні, эмоцыі, аповеды пра незвычайныя гісторыі.

У «Слове на развітанне», апошняй частцы кнігі, Анатоль Бутэвіч падсумоўвае: «З нашай нацыястваральнай гісторыі ён быў "вочы ў вочы". А ў гэткім стане не схлусіш — ні сабе, ні людзям».

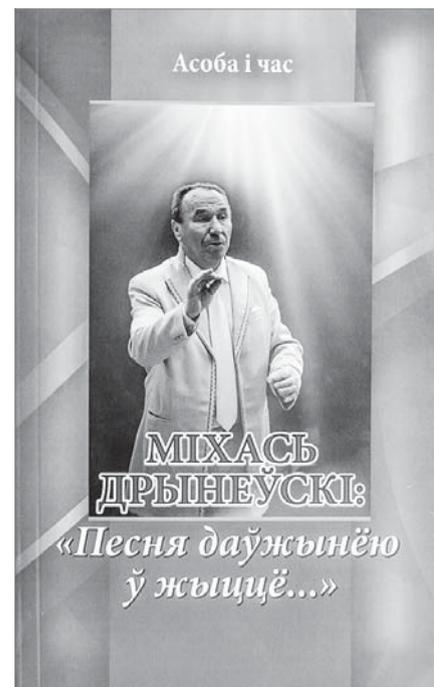
У кнізе «Міхась Дрынеўскі: "Песня даўжынёю ў жыццё"» сабраныя матэрыялы, што друкаваліся ў перыядычных выданнях у розныя гады, а таксама выказванні калег, сяброў і прыхільнікаў таленту Міхася Дрынеўскага, мастацкага кіраўніка і галоўнага дырыжора Нацыянальнага акадэмічнага народнага хору Рэспублікі Беларусі імя Г. І. Цітовіча.

Адкрывае альманах раздзел «Ад родных вытокаў», у якім сабраныя выказванні дактараў мастацтвазнаўства, прафесараў і пісьменнікаў. Святлана Берасцень адчыняе дзверцы ў гісторыю жыцця Міхася Дрынеўскага ад нараджэння. Тут і пра яго родны куток — вёску Тонеж Лельчыцкага раёна, «самую спеўную вёску» на Палессі, і пра тое, як падчас вайны браты Дрынеўскага, уцякаючы ад немцаў, кінулі паўгадовага Міхася ў бульбяным полі і знайшлі на наступны дзень, пра тое, як ён паступіў у Гомельскае музычнае вучылішча і пачаў вучыцца «з нуля», паколькі музыцы быў абсалютна не навучаны. І, вядома, пра тое, як упершыню сустрэўся з Генадзем Цітовічам.

Галоўная справа жыцця Міхася Дрынеўскага — Нацыянальны акадэмічны народны хор Рэспублікі Беларусі імя Г. І. Цітовіча. Безумоўна, хору, заснаванаму народным артыстам СССР Генадзем Цітовічам у 1952 годзе, у кнізе надаецца вялікая ўвага. Міхась Дрынеўскі ўзначаліў калектыў у 1975. Доктар мастацтвазнаўства Таццяна Мдзівані адзначыла, што з прыходам Дрынеўскага «пеўчы стиль хору здабыў новыя рысы». Дырыжор узабагаціў традыцыйную манеру

спявання прыёмам акадэмічнага вакалізавання і царкоўнага аднатэмбравага артыкулявання. Міхась Дрынеўскі ўвёў у рэпертуар народнага хору праваслаўныя песнапенні.

Дарэчы, з-за прызначэння М. Дрынеўскага пераемнікам Г. Цітовіча і змены рэпертуару іх сяброўства не пагоршылася. У другім раздзеле альманаха, «З невычэрпных крыніц», які прысвечаны менавіта інтэрв'ю з Дрынеўскім, дырыжор распавёў, што яго адносіны з папярэднім кіраўніком хору былі самымі лепшымі да апошніх дзён Генадзея Цітовіча.



Апошні раздзел, «Волат беларускай культуры», цалкам прысвечаны выказванням пра асобу Міхася Дрынеўскага. У словах, працяглых цэпльней і шчырасцю, адчуваецца сапраўднае любоў і бязмежная павага калег і сяброў.

Ксенія ВЯДЗМЕДЗІ

Віктар ЯРАЦ



Вуліца

Ты мая ратавальніца, вуліца,
ад журботы, за хмары чарней,
пад якімі душа — беспрытульніца
ў свеце майскіх нялісткаў,
марозных завей.

Між высокіх бетонак сценамі
І маленькіх кіёскаў-грыбок
Адгукаешся нават ценямі
Тых, хто больш на жыццёвай сцэне
Не агучыць і пару слоў.
Ты вядзеш па сваіх тратуарах
З пліткі розных узораў, якім
Давяраюць часцей не цыгары —

папяроскі дымок гаркавы
І машыны выдыхаў дым.
Ты гукаеш і дражніш рэкламамі
І святлом рэстаранаў, вітрын,
Шырпатрэбам заваленым крамамі,
Ля якіх і пад сонцам, і хмарамі
Перагортваю памяці кнігу
Пад назваю «Дні, дзе я — не адзін...»

У пасівельных днях пра мёд пчалы
Пад голлем ліп старых і векавых акацый
Каго спытаць на дзедаўскай зямлі,
Дзе пчаляроў і пчол не дагукацца?

Ці верне словы нам маўчання дол,
Сказаныя і ў маразы, і ў спёку
Прарокамі?
А Іхні дух высокі
Ў аблоках светлых для каго відзён?

Верасень
Траву, за ноч азяблую, на ўзмежку
Губамі грэе і смакуе конь.
Чый неспакой прывеціць і суцешыць
Вятрамі расштрывожаны агонь?
Яшчэ на ўсіх бярозах і на клёнах
Кірмаш не толькі песні залатой

Кожны звонкі твой гук,
Прамяністае слова —
Я хачу, каб унук
Мой прыняў за аснову,

Падхапіў і панёс
Па жыцці, як святыню...
За цябе да нябёс
Я маліцца не кіну.

Срэбракрылай птушкай слова
Разлуналася на здзіў...
Мова, матчыная мова,
Па жыцці мяне вядзі —

Да людзей, да зор, надзеяў,
Да высокіх светлых мар,
Каб ніколі і нідзе я
Не зраклася звонкіх чар —
Спаконвечных і жывучых,
Генетычных каранёў.
Заставайся неўміручай
І — асноваю з асноў!

Вшыыванку з хусткай,
На Купалле пойдзеш,
Маці-беларуска.
Там ня дзяўчынка,
Гоцае, смяецца,
Як крыніца, чысты
Яе голас льецца!
Шчок загар маркоўны,
Золата ў валосі,
Позірк васільковы,
Сёлета ёй восем.
У руцэ ажына,
Быццам фарба з хусткі...
Моваю адзінай
Кажуць беларусы:
«Добры дзень, матуля!».
Паўтарайце словы!
Роднаю лістую
Да матулі мовай!

Паштовая скрынка

Дождж сумуе,
пакашаў, ідзе...
Да мяне дакранулась
слязінка,
Уначы як мага па вадзе
Я бягу да паштовае
скрынкі.
Чараўніца, царэўна,
вязаок,
працаўніца,
бруя і крыніца!
Крочу я да цябе
шмат разоў,
ад хлусні каб хутка
адмыцца.
Я спрабую сябе адшукаць

І белы свет яшчэ не паланёны
Халоднаю, гусцей за дым, смугой.
Каго аблокі споведдзю маўчання
Яшчэ бароняць ад хвілін глухіх?
Гаркавы дым гаворыць развітальна
Ці ж толькі пра гаркоту
Дзён зямных?

З вудай хлопчык не дражніў аблок —
Не ішоў — амаль што бег да лодкі,
Каб хутчэй адчуць, як паплавок
Затануе ад паклёўкі плоткі.
Потым пра сівых эпох сляды
Пасівелы сам спытае ў зім і летаў,
Дзе ў маршчынах, хоць без барады,
Валуны — ад ледніка прыветы.
Тое — потым... А цяпер — мацней
Лодку адштурхнуць, закінуць вуду
І чакаць, як сэрца ўглыб нырне —
За кручком на стрэчу з белым цудам...

Ці помніць зямля, як ляцелі тут стрэлы
Татарска-мангольскай арды
І дыхаў задыханы вой ацалелы
З гарачым канём ля дняпроўскай вады?
Маўчаннем на беразе чайкі сустрэлі.
На жвіры сагрэтым чые тут сляды?
Закідае неба, пакуль не сцягнула,
У рэчку праменні — вышынь невады.

Праз пакаленні і стагоддзі...

Праз пакаленні і стагоддзі,
У час цяжкі і ў добры час —
Я буду, людзі, зноў прыходзіць,
Вяртацца буду я да вас.

Бо мне патрэбна ведаць будзе,
Як склаўся ў кожнага з вас лёс,
Каб не спазніцца, не змарудзіць —
Сагрэць вам сэрцайкі ў мароз.

І ў час цяжкіх выпрабаванняў
Гаючым словам падтрымаць,
Каб наша кожнае спатканне
Змагло нам песняй загучаць...

Я буду сонцам усміхацца,
А ў ночы зоркамі мігцець,
Дажджом упору пралівацца,
Каб вашым травам зелянець,

у сецявіне сардэц аб'яднаных...
Можа, ліст вам таксама даслаць —
Да бацькоў або сябраў каханых?
Дзякуй, скрынка,
сяброўка мая!
Чаму твар твой заўсёды самотны?
Бачыш, хтосьці бяжыць, як і я,
Да цябе скрозь
Дажджы і сумёты!

Вір

Твой погляд — быццам вар,
Астынеш — як з ільду,

Чый позірк зноў кліча і юны, і спелы
За плёсы на луг у ажынік густы,
Дзе соладка вуснам?
А даўнасці стрэлы
Даўно з'ржавелі, як сны нематы...

Свет споведдзю — у яблыках, лістах,
у свежых кроплях сцішанаму грому —
з душою ластаўкі ва ўсіх вяках
лагоднай і без зайздрасці нікому...

Загружаны рэхам заношаных чутак
Аб чым шлях стагоддзяў распытвае ў
нас —
Не скажа ніякі разумны камп'ютар,
хоць мае на ўсё свой дакладны адказ.

А нейкай дыханне сагрэтай былінкі зусім
нечакана падкажа, аб чым
Сініцаю ранішняй неба адцінькала
І зоркі пра што адміргалі ўначы.

Вузлом прыдарожны маленькі
Каменьчык
Надзейна сакрэты пра свет завязаў,
Пра вецер — ён ведаў,
Як сэрцы вылечваць,
Гаючым намоленым выдыхам траў...

Каб жытам колас наліваўся,
Шумеў зялёны ў полі дуб...
Хачу, каб кожны распяваўся,
Калі я песняю прыйду.

Узятайце высока,
мае думы і мары,
За маёвую квецень,
у жытнёвы прасцяг, —
Каб ніякае гора
не змагло вас ахмарыць,
Каб паверыць мне ў вечнасць
і мудрасць жыцця...

Каб нікуды надзея
мая не зляцела
І давала мне сілы
тварыць і любіць,
Каб я годна Радзіму
святую апела
І свяшчэннасць яе
жыватворных крыніц.

Надзея ПАРЧУК



Вернасць

Я з павагай табе,
Мая родная мова,
Ў светлы дзень і ў журбе
Пакланіцца гатова.

Святлана КАБАНАВА



г. Дзюсельдорф, Германія

Матуля

«Добры дзень, матуля!», —
Сэрца шчыра шэпча,
Светлы ты прытулак
У руціне шэрай!
«Ты — маё сумленне!», —
Дабаўляюць вусны,
Прыклад і натхненне —
Маці-беларуска.
Ты — мая надзея,
Кветачка на свяце!
Дзе анёл мой, дзе ён?
Беларуска-маці!
Што цябе хвалюе,
Плача хто на ганку?
Я чамусь малюю
Маці-партызанку...
Падарункі возьмеш,



Фота Кастуся Дробава.

Белая Вежа

Ты мэтаю была ў барацьбе,
Твой статут — цвярдзіна,
незалежнасць,
Зноў лячу ў думках да цябе,
Беларуская Белая Вежа.
Беласнежнае крылле бусла
Гладзіць файную цэгла ў мярэжу,
Ты заўсёды прыгожай была,
Беларуская Белая Вежа.
На пагорку, як пані, стаіш,
Абдымае цябе ветрык свежы,
Ён пяе. Ты чамусьці маўчыш,
Беларуская Белая Вежа.
Ты вялізная: сто павярхоў
(Быццам той хмарачос, як належыць),
Стой магутнай мільёны вякоў,
Беларуская Белая Вежа!

Віктар ВАРАНЕЦ



ГАРАДЗЕНСКІ ЧОРНЫ БАЛЬ

падпаліць знішчальны агонь паўстання.

— Усё гэта вельмі добра, — заўважыў Мінорскі. — Але ж мы не ведаем пазіцыі караля Рэчы Паспалітай. Пад чые штандары ўстане ён, калі пачнецца гэтая бойка?

— Я ведаю, — гнеўна бліснула вачыма Казельская. — Кароль пойдзе з намі да апошняй мяжы.

— А я б не быў такім упэўненым, — загаварыў Скажыньскі. — Яго даўняя сувязь з Кацярынай дае падставу сумнявацца ў адданасці Айчыне.

— Так, — падтрымаў паплекнік Шыдлоўскі, — падставы для сумненняў ёсць, і яны вельмі сур'ёзныя. А, па-другое, што будзе з Вялікім Княствам Літоўскім? Ліцвіны падтрымаюць паўстанне, калі атрымаюць гарантыі аднаўлення іх даўнейшых правоў, няхай і ў межах Рэчы Паспалітай.

Казельская ажно ўскочыла з крэсла.

— Зараз няма часу для гандлю: праглынуць і палякаў, і ліцвінаў. Трэба дзейнічаць, а не разважаць, што будзе потым.

— Тым не менш як нам даведацца пра пазіцыю караля? Палац ачэплены салдатамі, — нагадаў Скаржыньскі.

І тут загаварыў ксёндз Петрушыньскі.

— Магчыма, я ў стане дапамагчы яснавельможным панам сустрэцца з каралём. Усе здзіўлена паглядзелі на святара.

— Так, — пацвердзіў ён. — Ад касцёла да палацавай бажніцы ёсць ход, па якім я і правяду панства. Кожны дзень а 16-й гадзіне Станіслаў Аўгуст Панятоўскі моліцца ў адзіноце ў гэтай бажніцы. Бог даруе, калі мы парушым яго спакой...

Нягледзячы на позні час, у палацы Тызенгаўза свяцілася некалькі вокнаў на другім паверсе. За накрытым сталом сядзелі нядаўна прызначаны пасол Расіі ў Рэчы Паспалітай Якаў Сіверс і пасланнік па надзвычайных пытаннях яе імператарскай вялікасці граф Варанцоў.

— Ваша асноўная задача, — няспешна веў гутарку граф, — нейтралізаваць большасць актыўнай шляхты. Тут будучыя добрымі ўсе метады. Імператрыца дае неабмежаваныя паўнамоцтвы.

Сіверс задаволеная ўсміхнуўся.

— І яшчэ, спадар пасол, — працягваў Варанцоў. — Па інфармацыі адданных Расійскай кароне шляхціцаў, каля горада сабраліся атрады паўстанцаў, каб сарваць планы сямі.

— Я ведаю, — важна адказаў Сіверс. — У горад сцягнуты дадатковыя ваенныя

сілы, вуліцы патрулююць казакі. Мы нават ведаем прозвішчы загаворшчыкаў у самым Гродне.

— Ужо арыштаваны? — пацікавіўся Варанцоў.

— Пакуль не. За імі прыглядаюць. Нам патрэбна іх сувязь з інсургентамі за межамі горада. А на заўтра я прызначыў вялікі баль з нагоды свайго дня нараджэння. Прыйдзе ўся шляхта, бо ніхто не ў праве пакрыўдзіць пасла Расійскай імперыі адмовай. Паколькі яе вялікасць шчодро фінансуе гэтую аперацыю, свята, мяркую, працягнецца тыдні два. Так мы выб'ем з актыўнай палітыкі большасць дэлегатаў сейма. Ну а што не зробіць віно і грошы, завершаць гарматы...

Ход да каралеўскай бажніцы быў вузкім і досыць нізкім. Але ўсе жвава крочылі за паходняй Петрушыньскага, які добра-такі арыентаваўся ў перапляценнях калідораў. Раптам ксёндз спыніўся і, павярнуўшыся да спадарожнікаў, прыклаў палец да вуснаў. Усе імгненна замерлі. Недзе ўверсе чуўся глухаваты мужчынскі голас. Петрушыньскі перадаў паходню Шыдлоўскаму і стаў падымацца па драўлянай лесвіцы, што стаяла пры сцяне, якую адразу ніхто не заўважыў. Падняўшыся на верхнюю прыступку, ён націснуў рукамі нейкую пліту, і яна тут жа ціха адкінулася ўбок. Імгненне — і ксёндз знік з вачэй. А яшчэ праз нейкую хвіліну яго галава паказалася ў праёме люка.

— Вяльможныя паны і пані, кароль чакае вас.

...Станіслаў Аўгуст Панятоўскі сядзеў у невялікім крэсле, а пяць постацей загаворшчыкаў стаялі вакол яго. На працягу амаль паўгадзіны яны намагаліся пераканаць караля ўзначаліць барацьбу. І калі б Панятоўскі даў згоду, інсургенты вывелі б падземным ходам караля з Новага замка, даставілі ў Варшаву, дзе б пад каралеўскія штандары сабраліся ўсе патрыёты Польшчы, Літвы, Маларосіі. І яшчэ невядома, хто стане пераможцам у гэтай вайне. Але кароль маўчаў. І толькі калі ўсе довады прысутных былі вычарпаны, кароль устаў і, не глядзячы нікому ў вочы, вымавіў:

— Я аддаюся ў рукі Пана Бога! Няхай ён вырашыць наш лёс.

А Гародню нібы апантаў нейкі д'ябал. Паўсюль іграла музыка, правіліся балі, ракой цякло віно, на картачных сталах

звышаліся горы золотых. Увесь час прыбывалі ў горад артысты, музыканты, розныя авантурысты. Гародня літаральна трашчала ад няпрошаных гасцей.

У ноч на 23 лістапада казакамі былі арыштаваны і вывезены з Гродна ў невядомым кірунку паны Краснадэмбскі, Мінорскі, Шыдлоўскі, Скажыньскі. А раницай апухлых ад бясконцы свят, паволеных у думках і рухах дэлегатаў сейма настойліва запрасілі сабрацца ў Сенатарскай зале каралеўскага палаца. Прыгожы, толькі што адрамантаваны двухпавярховы будынак у выглядзе літары П гэтым разам не быў такім гасцінным для дэлегатаў, як раней. Новы замак шчыльна акружылі дзве роты грэнадзёраў з чатырма гарматамі. Яшчэ адна рота ўтварала жывы калідор ад брамы да самага палаца. Калідоры палаца кантралявала ўзмоцненая ахова.

У соймавай зале генерал Раўтэнфельд з групай афіцэраў назіраў за парадкам. Дэлегаты з жахам глядзелі на такую дэманстрацыю сілы, займаючы свае месцы ў зале. Увайшоў кароль Станіслаў Аўгуст Панятоўскі і моўчкі сеў у троннае крэсла. І тут жа наперад выступіў генерал Раўтэнфельд.

— Шаноўныя паны дэлегаты! Сёння апошні дзень сейма. Ужо заўтра вы сустранецца са сваімі сем'ямі, сябрамі, будзеце спаць у сваіх ложках. Але гэта адбудзецца толькі ў тым выпадку, калі зараз падпішаце трактат з Расіяй. У іншым выпадку ніхто адсюль не выйдзе!

Дэлегаты абурана загалі. На сярэдзіну залы выйшаў Сіверс.

— Панове, — лагодна загаварыў ён. — Баль працягваецца. Слугі рыхтуюць стол, музыкі настройваюць інструменты. Ці варта нам сварыцца праз нейкі трактат, ад якога вам ні холадна ні гарача? Скончыўшы хутчэй гэтую непрыемную справу — і за сталы!

Паслы замаўчалі, уперыўшы вочы ў падлогу. Кароль бездапаможна адкінуўся на спінку крэсла і заплосчыў вочы. Тады ўстаў кракаўскі пасол Іосіф Анквіц і з усмешкай абвясціў:

— Я так мяркую, што ўсеагульнае маўчанне азначае поўную згоду. Так і паведамце, калі ласка, расійскай імператрыцы. А нам, шаноўнае панства, самы час прыняць запрашэнне дарагога пана Сіверса. Да столу, панове, да столу...

І зноў загула, закруцілася ў вар'яцкім танцы Рэч Паспалітая...

СУСТРЭЧА

Яны былі вельмі старымі. Настолькі старымі, што пракожыя паварочваліся ім у след і з вялікім здзіўленнем. Яны не бачыліся 50 год. Але ўвесь гэты час памяталі адзін пра аднаго. Яны жылі ў розных краінах, нават на розных кантынентах. Але заўсёды вярталіся ў памяці на вулчкі роднага Гродна. Калісьці яны пакляліся абавязкова сустрэцца, ды праз розныя справы ўсё няк не выпадала. Але днямі памёр у Бразіліі Мірон Шмягельскі, малодшы з іх. І яны зразумелі: клятву трэба тэрмінова выконваць.

І вось яны на такой знаёмай з дзяцінства вуліцы Элізы Ажэшкі. Тры сябры, раскіданыя воляй лёсу па ўсім свеце, але аб'яднаныя дзяцінствам і мілым сэрцу горадам. Яны не адчувалі сваіх гадоў, а былі ўсё тымі ж Юзэкам, Міхалам і Віктарам, што восемдзесят гадоў назад ішлі гэтай жа брукаванай дарогай і марылі пра будучае.

Яны пазнавалі будынкi і дрэвы, дзівіліся новаму і радаліся, што горад не стаў за гэты час чужым і незнаёмым. Вось дом Эйсманта, дзе на першым паверсе працавала цукерня, каля вітрыны якой заўсёды тоўпіліся малыя. «Domstrzelca», да якога імклівымі крокамі спяшаліся польскія афіцэры ў прыгожых канфедэратках. А васьмi Свята-Пакроўскі сабор. І хоць толькі Міхал Мацюшо-нак быў праваслаўным, яны ўсе хадзілі сюды з бацькамі Міхала, каб на свята пакаштаваць смачнага кагору.

Пачаў накрапваць дробненькі дожджык. Юзэк прапанаваў зайсці ў якую-небудзь кавярню, што ўтульна размясцілася на вуліцы Дамініканскай, а зараз Савецкай. Сябры збочылі ў падмінык з настальгічнай назвай «Карчма». У невялікім утульным зальчыку амаль нікога

не было. І сябры змаглі поўнасьцю аддацца ўспамінам. У гутарцы яны не прыкмецілі, што зала паступова запоўнілася. Прыцішана загучала музыка. Неўзабаве на невялікай імправізаванай сцэне з'явіўся малады хлопец, аніматар. Ён пра нешта жартваў, арганізоўваў вясельныя конкурсы, шчыра намагаючыся растурхаць залу. Але сябры яго не чулі і нават не заўважалі, захопленыя сваімі размовамі. Неўзабаве ажыўленне і гоман у зале дасягнулі такога ўзроўню, што прыцягнулі на хвіліну і іх увагу. Новая гульня з залай датычылася ведання гарадзенскай гісторыі. Вядучы задаваў чарговае пытанне.

— Самы стары кінатэатр у нашым горадзе?

Пакуль прысутныя думалі, нечакана для сяброў і, магчыма, нават для самога сябе, падняў руку Юзэк і амаль выкрыкнуў:

— «Палонія» на Гараднічанскай!

Тады не стрываў ужо Міхал і не менш гучна запырачыў:

— Ну якая ж «Палонія»? Самы стары кінатэатр — «Сатурн» на вуліцы генерала Орліча.

У зале стала зусім ціха. Прысутныя з цікавасцю разглядалі гэтых прыстойна апранутых немаладых людзей, не разумеючы, пра што тыя гавораць. Вядучы падышоў да століка старых і, зазіраючы ў невялікую картку, з павягай у голасе абвясціў:

— Нашы шаноўныя госці не толькі правільна адказалі на пытанне пра самы стары кінатэатр, але і правільна агучылі адну з ранейшых назваў гэтай установы, што, дарчы, павінна было стаць нашым наступным пытаннем. Гэта сапраўды кінатэатр «Чырвоная зорка», які першапачаткова называўся «Эдэм», а ў 30-я гады — «Палонія». Апладысменты пераможцу!

І хлопец уручыў дзеду квіток на нейкую дыскатку.

Тады падняўся з месца Міхал.

— Чакайце, — запырачыў ён. — Дык а чаму не «Сатурн» найстарэйшы кінатэатр у Гродне? Ён жа быў пабудаваны раней за «Палонію»...

Аніматар неяк вінавата паціснуў плячыма.

— Дык яго няма. Узарвалі ў шасцідзесятых гадах.

Міхал моўчкі сеў на месца. А вядучы павёў далей гульню.

— Самы вялікі касцёл у нашым горадзе?

Нехта з месца тут жа крыкнуў:

— Францысканскі касцёл!

— Правільна! — пагадзіўся аніматар і падарыў чарговы квіток пераможцы.

— Дазвольце, шаноўны, — зноў не вытрымаў Юзэк. — Як жа правільна? Усім вядома, што самай вялікай з'яўляецца Фара Вітаўта!

— На жаль, — адказаў хлопец, — Фара Вітаўта не існуе. Яе ўзарвалі ў шасцідзесятых гадах.

Збялелі твары дзядоў, разгубленымі і базабароннымі выглядалі яны.

— Ну, а самая старая царква ў Гродне? — запытаўся вядучы.

— Каложа! — амаль хорам выгукнула зала.

— І што, яе не ўзарвалі ў шасцідзесятых гадах? — з ужо непрыхаванай іроніяй пацікавіўся Юзэк.

— Уявіце сабе, не!

Тады з месца падняўся Віктар, які да гэтага часу маўчаў.

— А дом з лілеямi на Банкавай?

— Ёсць, і зараз рэстаўруецца.

— А Брыгіцкі кляштар?

— Таксама ёсць і дзейнічае.

— А «Новы свет»?

— І гэты раён амаль цалкам захаваўся...

Павесылі вочы старых. Яны ўсталі са сваіх месцаў і пакročылі да выхаду, каб зноў апынуцца на вулчках свайго вечнага і такога любімага горада! Сваёй Гародні...

АСОБНІК ГУТЭНБЕРГА ДЫ ІНШЫЯ РАРЫТЭТЫ

Чым парадуюць у Дзень бібліятэк удзельнікаў міжнароднага кангрэса?

Сучасны Дзень бібліятэк адзначаецца 15 верасня, пачынаючы з 2001 года. І менавіта ў гэты дзень, 95 гадоў таму, была створана галоўная бібліятэка нашай краіны. Гэта свята для звыш 7 тысяч работнікаў публічных бібліятэк Беларусі і іх чытачоў. Згодна са статыстыкай, у рэспубліцы дзейнічае больш за 7000 бібліятэк, 32 % насельніцтва Беларусі з'яўляецца іх карыстальнікамі, з іх адна трэць — дзеці. Сёння буйныя бібліятэкі развіваюцца як інфармацыйныя цэнтры, у той час як сельскія бібліятэкі (такіх амаль 80 %) працуюць як цэнтры па арганізацыі вольнага часу насельніцтва і вельмі запатрабаваны ў мясцовых жыхароў.

Наталля Задзяркоўская, начальнік упраўлення ўстаноў культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры Беларусі, паведаміла, што 14 — 15 верасня Нацыянальная бібліятэка арганізоўвае Міжнародны кангрэс «500 год беларускага кнігадрукавання». Ладзіць восенню кангрэс — добрая традыцыя галоўнай бібліятэкі, аднак сёлета міжнародны кангрэс асабліва мае сусветнае значэнне і праходзіць пад патранатам ЮНЕСКА. Зарэгістраваліся 24 краіны-ўдзельніцы, спецыялісты якіх прадставяць свае даклады навуковага і прыкладнага значэння. Кангрэс будзе працаваць 14 верасня ў НББ, а 15 верасня гасцей чакаюць на мерапрыемствы ў Нясвіжскім замку.

Падчас кангрэса будзе прадстаўлены міжнародны выставачны праект «Францызскі Скарына і яго эпоха», яго задача — прадэманстраваць кнігі, якія былі выдадзены 500 год таму і пазней, і паказаць, як кніга змяніла



Біблія Гутэнберга, самае старажытнае друкаванае выданне ў Еўропе.

еўрапейскую цывілізацыю. Выстаўку складуць выданні арыгіналы Францызска Скарыны і яго паслядоўнікаў. Будзе прадстаўлена тэхніка, якая стварала кнігі: рэканструкцыя друкаванага станка Ф. Скарыны, станкі XIX — XX стагоддзя і сучасныя 3D-прынттары. Усім наведвальнікам прапануюцца інтэрактыўныя і гульні пляцоўкі. Выстаўка будзе працаваць да канца 2017 года.

Спецыяльна дзеля гэтага праекта ў Мінск прывезены арыгінальныя кніжныя артэфакты з замежных бібліятэк, музеяў і нават прыватных калекцый:

1. Факсімільная кнігі Бібліі Святога Пятра. Гэты тэкст быў перададзены з Ватыкана. Арыгінал знаходзіцца ў Ватыкане, і яго ніхто не можа бачыць, акрамя Папы, які ўзыходзіць на прастол.

2. Першая еўрапейская кніга — Біблія Гутэнберга. Беларускія навукоўцы вельмі ўдзячныя германскім калегам за ўнікальную магчымасць пабачыць гэты тэкст.

3. Выданні Скарыны: кнігі пражскай Бібліі дастаўленыя з Германіі, Кніга Юдзіф — з Масквы, «Малая падарожная кніжка» — са Славеніі.

4. Статут ВКЛ, адзін з самых лепшых экзэмпляраў, які захаваўся ў свеце, прывязуць з Латвіі.

5. Іншыя першыя ўнікальныя выданні з розных краін.

Раман Матульскі падкрэсліў важнасць міжнароднага кангрэса і выстаўкі: «Паміж еўрапейскімі краінамі зараз няпроста адносіны. Але на нашых круглых сталах, на якіх выступаюць замежныя кнігазнаўцы, ні разу не прагучала дрэнная інтанацыя, ніколі не ўзнікала думка, што мы павінны нешта дзяліць. Паміж намі пануе адзіны дух, мы разумеем, што мы ўсе ў Еўропе, у нас агульная культура, якую мы павінны шанавать і захоўваць для наступных пакаленняў. Культура заўсёды была той асновай, на якой грунтвалася супрацоўніцтва і сяброўства».

Вольга ШАРКО

З КОЛА КНІЖНІКАЎ

Жыццё ў навуцы настаўніка-бібліятэкара, прафесара Васіля Лявончыкава

Доктар педагагічных навук, прафесар Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, акадэмік Міжнароднай акадэміі інфарматызацыі пры ААН (г. Масква), член-карэспандэнт Беларускай акадэміі адукацыі сёлета адзначыў 80-годдзе, але працягвае выкладаць.

Ураджэнец Слаўгарадскага раёна Магілёўскай вобласці скончыў бібліятэчны факультэт Мінскага дзяржаўнага педагагічнага інстытута імя А. М. Горкага. З 1962 года сам стаў выкладаць шэраг дысцыплін бібліяграфічнага цыкла. Прайшоў шлях ад старшага выкладчыка да дэкана бібліятэчнага факультэта. З адкрыццём у 1975 г. Мінскага інстытута культуры быў прызначаны на пасаду дэкана бібліятэчнага факультэта, а з 1983 г. абраны прафесарам кафедры бібліяграфіі і яе загадчыкам. Узначальваў кафедры бібліяграфіі, бібліяграфіі і дакументазнаўства, тэорыі і гісторыі інфармацыйна-дакументных камунікацый.

Васіль Лявончыкаў першым у Беларусі абараніў не толькі кандыдацкую дысертацыю ў галіне бібліяграфічнага ўстава, але і стаў першым і пакуль адзіным доктарам навук у гэтай галіне даследаванняў. Ступень кандыдата навук яму была прысуджана за абарону дысертацыі на тэму «Агульная рэтраспектыўная бібліяграфія кніг Беларусі: гісторыя і тэарэтычныя пытанні» (1969), падрыхтаваную падчас навучання ў аспірантуры Маскоўскага дзяржаўнага інстытута культуры пад кіраўніцтвам вядомага бібліяграфіста прафесара А. Д. Эйхенгольца. У 1988 г. у г. Маскве В. Е. Лявончыкаў абараніў доктарскую дысертацыю на тэму «Сістэма бібліяграфічнай інфармацыі саюзнай рэспублікі: тэарэтыка-метадалагічныя праблемы».

Сёння Васіль Емяльянавіч працягвае выкладаць на факультэце інфармацыйна-дакументных камунікацый агульнапрафесійныя і спецыяльныя вучэбныя дысцыпліны: «Тэорыя інфармацыі і камунікацыі», «Асновы навукова-даследчай работы», «Тэарэтыка-метадалагічныя праблемы бібліяграфічнага ўстава, бібліяграфічнага ўстава і кнігазнаўства». Магістрантам і аспірантам ён дапамагае авалоць метадалогію навуковых даследаванняў.

Навуковыя інтарэсы Васіля Лявончыкава шырокія і накіраваны на асэнсаванне трансфармацый бібліяграфіі і бібліятэчнай справы ў адпаведнасці з патрэбамі грамадства: гэта тэарэтыка-метадалагічныя праблемы бібліяграфічнага ўстава, бібліятэчнага ўстава і кнігазнаўства, гісторыя беларускай бібліяграфіі, бібліятэчная адукацыя, інфарма-



цыйная культура, бібліятэчная камунікацыйнасць, інфармацыйная свабода і інфармацыйная бяспека ды інш.

Васіль Емяльянавіч з'яўляецца аўтарам 4 манаграфій, 2 вучэбных дапаможнікаў, шэрагу тыпавых праграм, артыкулаў па тэорыі, гісторыі, метадыцы беларускай бібліяграфіі, праблемах бібліятэчных камунікацый, бібліяграфічнай дзейнасці ў сістэме бесперапыннай адукацыі; першага выдадзенага ў Беларусі «Руска-беларускага слоўніка бібліятэчных і бібліяграфічных тэрмінаў» (у суаўтарстве з Л. А. Дзямешка) і «Тлумачальнага слоўніка бібліятэчных і бібліяграфічных тэрмінаў» (у суаўтарстве з Л. А. Дзямешка і Р. І. Саматыем). Мае каля 300 апублікаваных работ.

Васіль Емяльянавіч надае вялікую ўвагу падрыхтоўцы навукова-педагагічных кадраў. Ён быў адным з арганізатараў стварэння аспірантуры ў Беларусі дзяржаўным універсітэце культуры і мастацтваў, дзе абіраўся старшынёй і намеснікам спецыялізаваных саветаў па абароне кандыдацкіх і доктарскіх дысертацый. Прафесар В. Е. Лявончыкаў — стваральнік навуковай педагагічнай школы ў галіне бібліяграфічнага ўстава, бібліятэчнага ўстава і кнігазнаўства, прадстаўнікі якой працуюць у Міністэрстве культуры Рэспублікі Беларусь, БДУКМ, Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі, Нацыянальнай кніжнай палаце, рэспубліканскіх галіновых, абласных, раённых, гарадскіх бібліятэках. За час існавання навуковай школы былі абаронены адна доктарская (Р. С. Матульскі) і 19 кандыдацкіх дысертацый. Сярод уладальнікаў вучонай ступені кандыдата педагагічных навук — пяць грамадзян замежных краін.

Яго імя ўключана ў слоўнік Міжнароднага біяграфічнага цэнтру ў Кэмбрыджы (2005 г.), у даведнік «Хто ёсць хто на акадэмічным Алімпе» (г. Масква, 2004) Міжнароднай акадэміі інфарматызацыі пры ААН.

Вучоны зрабіў вялікі ўнёсак у стварэнне грамадскай арганізацыі бібліятэчных спецыялістаў — Беларускай бібліятэчнай асацыяцыі, першым прэзідэнтам якой ён быў цягам 1992 — 1993 гг., а зараз з'яўляецца яе ганаровым членам.

Сёння Васіль Емяльянавіч па-ранейшаму нязменна навуковы лідар, мэтанакіраваны і настойлівы ў пошуках, адказны і патрабавальны да сябе і калег настаўнік, дарадца і выхавальнік некалькіх пакаленняў бібліятэкараў краіны.

Вера КАСАП

Тэатр на палявым стане

Улетні рэпертуар нястомных бібліятэкараў дадалася і тэма жніва. Аб'ектам асаблівага клопату супрацоўнікаў Бярэзінскай раённай бібліятэкі стала самае буйное сельскагаспадарчае прадпрыемства раёна ААТ «Бярэзінскі аграсэрвіс»: цыкл акцый-мерапрыемстваў для ўсіх катэгорый работнікаў прадугледжваў праект «Бібліятэчны сэрсвіс — для аграсэрвісу».

Літаральна на пляцоўцы з зернем тэатр аднаго акцёра Бярэзінскай раённай бібліятэкі «Сатырыкон» прадставіў машыністам зернесушыльнага комплексу сеанс смехатэрапіі «Гумар справе не шкодзіць» з уручэннем пры за самаму вясёламу слухачу. У рабочым пакоі машыністаў зернякомплексу прарысвалася «паходная бібліятэчка» часопіса «Вожык», і цяпер кожны работнік у вольную хвілінку зможа сам атрымаць асабісты (прыватны) сеанс смехатэрапіі. Кароткія дасціпныя гісторыі серыі «Чаго толькі не бывае», прадстаўленыя ў рубрыцы «Алё, народ на прывадзе» жніўняўскай юбіляркі — стагадовай рэспубліканскай газеты «Звязда», кожны з удзельнікаў гумарыстычнай акцыі мог прачытаць самастойна.

Па жніўных маршрутах «палявой кухні» аграсэрвісу Высокая Гара — Тылькаўка — Барсукі — Стаўпы прайшла акцыя «Літаратурны перапынак: прывітанне ў абед!» Найперш культработнікі падрыхтавалі для працаўнікоў жніва «літаратурны гасцінец» на дэсерт. На падносе з надпісам «Чытаць пададзена» побач са стосам хлебных праснакоў з сырам быў прадстаўлены зборнік апавяданняў беларускіх аўтараў. Пакуль камбайнеры сілкаваліся, тэатр аднаго акцёра «Жывое слова» Бярэзінскай раённай бібліятэкі ажывіў сюжэты кароткіх апавяданняў Вольгі Данилавай «Хлебная крама», Віктара Супрунчука «Вясковое каханне», Янкі Галубовіча «Пахне сена». Прадстаўленне бібліятэчнага «тэатра без кулісаў» у полі зладзілі з мінімальным ужываннем дэкарацый і максімальным увасабленнем тэкстаў апавяданняў на беларускай мове (па мілагучнасці яна займае 2-е месца ў Еўропе пасля італьянскай). Паходны палявы кніганоша прадставіў бойкую рэкламу «Навінкі з кніжнай карзінкі».

Тамара КРУТАЛЕВІЧ

Кнігі едуць!

Гісторыя бібліёбусаў налічвае амаль сто гадоў, яны паспяхова выкарыстоўваюцца ў многіх замежных краінах: Вялікабрытаніі, ЗША, Германіі, Фінляндыі ды інш. Мабільныя бібліятэкі за мяжой абсталяваныя сучаснымі сродкамі сувязі, у тым ліку інтэрнэтам, прадастаўляюць карыстальнікам друкаваную і электронную інфармацыю на розных носьбітах. Для Беларусі традыцыя выкарыстання перасоўных бібліятэк не новая. Тое, што цяпер называецца «бібліёбусам», у сярэдзіне мінулага стагоддзя было абавязковым атрыбутам усіх бібліятэк і мела назву «передвижка».

У межах Дзяржаўнай праграмы адраджэння і развіцця вёскі на 2005 — 2010 гады раённыя бібліятэкі пачалі закупляць транспарт для абслугоўвання жыхароў аддаленых вёсак. Бібліятэкам на колах далі афіцыйную назву — «бібліёбусы». З 2008 года мабільная перасоўная сістэма абслугоўвання чытачоў аддаленых вёсак выкарыстоўваецца і ў Ляхавіцкім раёне. Цэнтральнай бібліятэкай распрацавана 7 маршрутаў з 19 вёсак, 320 чытачоў — па руху мабільнай бібліятэкі.

Каб больш даведацца пра дзейнасць перасоўных бібліятэк, запрашаем у бібліявандроўку!

...Бібліятэкар і кіроўца загрузаюць у аўтобус цяжкія скрынкі з кнігамі. Нягледзячы на тое, што сёння па плане — абслугоўванне ўсяго дзвюх-трох вёсак, у чытачоў павінен быць выбар. Акрамя кніг у машыне — часопісны столік (на ім зручней запаўняць фармуляры) і металічны выставачны стэлаж.

Па маршруце выезду ў межах аднаго населенага пункта запланаваны шэраг стаянак, працягласць якіх вызначаецца колькасцю патэнцыйных чытачоў. У абслугоўванні выкарыстоўваецца

індывідуальны падыход. Падчас стаянак прапагандуем літаратуру, ладзім тэматычныя гутаркі, рэкамендацыйныя агляды літаратуры, кансультацыі па паслугах цэнтральнай бібліятэкі.

Фонд бібліёбуса ўкамплектаваны галіновай, мастацкай, дзіцячай літаратурай, перыядычнымі выданнямі. Пры фарміраванні фонду ўлічваецца ўзроставы склад жыхароў і іх інтарэсы. Прымаюцца папярэднія заказы на літаратуру і перыядыку.

У сярэднім бібліёбус выязджае 2 разы на тыдзень, але ў адной канкрэтнай вёсцы бывае толькі раз на месяц. За гэты час чытачы паспяваюць засумаваць...

Больш за 3 гады «мабільную бібліятэку» ў Ляхавіцкім раёне курыў бібліятэкар Святлана Станіслававіч, а наогул у бібліятэчнай справе яна больш за 25 гадоў. Працаваць жанчыне падабаецца (некалі яна сама працавала ў сельскай бібліятэцы і пасля яе закрыцця перайшла на бібліёбус).

У кожнай вёсцы, расказвае бібліятэкар, свае густы. У некаторых аддаюць перавагу дэтэктывам і любоўным раманам, а таксама часопісам пра сельскую гаспадарку («Сад і огород», «Хозяин») і рукадзелле («Кудесница», «Цветок», «Делаем сами»). Некаторыя чытачы цікавяцца фантастыкай, гістарычнымі раманами, хтосьці просіць літаратуру пра здароўе. Попыт ёсць заўсёды, а летам — нават больш: дачнікі прыязджаюць. Добра чытаюць дэтэктывы Юліі Шылавай, мужчыны часта просяць Андрэя Вароніна. Беларускія аўтары карыстаюцца на дзівя вельмі папулярнасцю. Класіку бяруць рэдка — толькі па папярэдняй замове.

Пакуль бібліятэкар афармляе фармуляры, бабулі актыўна абмяняюцца навінамі. Праца бібліятэкара — не толь-



кі раздаць кніжкі і часопісы, але і выслухаць. Многія чакаюць бібліятэкара, каб пагутарыць. Калі чытачам складана падыйсці да аўтобуса, бібліятэкар прыносіць кнігі дадому. Часта сустракаюць ледзь не ў слязах, скардзяцца на жыццё, здароўе, на дзяцей, якія забыліся пра бацькоў. У такіх сітуацыях даводзіцца быць псіхолагам: пагаварыць з чалавекам і наладзіць яго на пазітыўную хвалю.

У Ляхавіцкім раёне пакуль няма ніводнай вёскі, у якой з часам перасталі карыстацца паслугамі перасоўнай бібліятэкі. Ёсць у «перасоўкі» і актыўныя памочнікі. Людміла Азарчык з вёскі Заполле і Галіна Кульбіцкая з вёскі Завіне бяруць кнігі цэлымі стосамі, каб падзяліцца з вясцоўцамі да наступнага прыезду бібліёбуса. З кнігамі — адказна: строгі ўлік — усё як у сапраўднай бібліятэцы. У вёсцы Куршы навічы сацыяльны работнік Іван Войцік звярнуўся да кіраўніцтва Ляхавіцкай цэнтральнай бібліятэкі з просьбай падбраць абменны фонд літаратуры для

сацыяльнага цэнтра, дзе ён працуе, каб выдаваць кнігі ўсім ахвотным.

З мінулага года сталі традыцыйнымі выезды бібліёбуса з бібліятэчнымі і клубнымі работнікамі. Падчас такіх выездаў акрамя ўзятых кніг вясцоўцы могуць адпачыць і паслухаць выступленні артыстаў.

Кожны прыезд бібліёбуса на сяло — падзея для жыхароў, асноўная частка якіх — пенсіянеры. Пажылыя людзі — катэгорыя, якая патрабуе павышанай увагі і клопату з боку работнікаў культуры. Яны з радасцю карыстаюцца паслугамі бібліёбуса і з нецярпеннем чакаюць «кніжны аўтобус», ведаючы, што ветлівы бібліятэкар ласкава прапануе навінку, падкажа, параіць ды пацікавіцца жыццём.

Марына НІКІЦІНА,
загадчыца аддзела абслугоўвання і інфармацыі Ляхавіцкай цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы

Конкурс «УРОКІ СУЧАСНАСЦІ»

ЧАЛАВЕЧНАСЦЬ + ...

Ідэя дабрны і міласэрнасці да «братоў нашых меншых» у апавяданні Янкі Брыля «Цюцік»

Заняткі праводзяцца для вучняў 6 класа.

Абгрунтаванне актуальнасці тэмы. Падчас заняткаў выходзіць гуманнае стаўленне да «братоў нашых меншых», адказнасць, асэнсаванасць дзеянняў і ўчынкаў. Эмацыянальны свет вучняў узбагачаецца праз суперажыванне героям літаратурнага твора.

Арыгінальнасць правядзення ўрока. Работа пачынаецца з разгадвання крыжаванкі па тэорыі літаратуры, ключавое слова якой непасрэдным чынам звязана з тэмай урока. Дзеці аб'ядноўваюцца ў групы і ўпісваюць неабходныя словы.

1. Паэтэчнае паданне пра якую-небудзь гістарычную падзею. (*Легенда.*)
2. Апавяданне фантастычнага або побытавага зместу з шырокім выкарыстаннем вымыслу. (*Казка.*)
3. Якую мянушку атрымаў галоўны герой апавядання Уладзіміра Караткевіча «Былі ў мяне мядзведзі»? (*Бурый.*)
4. Трапнае народнае выслоўе, часам з павучальным зместам, якое дае вобразную ацэнку паводзінам і якасцям чалавека. (*Прыказка.*)
5. Трапныя народныя выслоўі, у якіх прадказваецца пэўны вынік, пацверджаны шматвяковым народным досведам, — гэта прыкметы ці павер'і? (*Прыкметы.*)
6. Мастацкі прыём, супастаўленне двух прадметаў або з'яў на аснове іх падобнасці. (*Параўнанне.*)
7. Як па-іншаму называецца асноўная думка літаратурнага твора? (*Ідэя.*)



называюць іх (ад кожнай пары па адным слове). Настаўнік запісвае словы-сінонімы на дошцы: *міласэрнасць, чалавечнасць, добразычлівасць, спачуванне, любоў*. У тлумачальных слоўніках дзеці знаходзяць і зачытваюць азначэнні да гэтых слоў.

Пачынаецца праца з твора. Настаўнік дзеліць вучняў на чатыры групы і прапануе кожнай параважаць над пытаннямі да адпаведных частак твора, знайсці адказы і пацвердзіць думкі цытатамі.

1 група

1. Якімі паказаны сабачаняты ў пачатку апавядання?
2. Што вы зразумелі пра дзеда Арцёма, якому належаў сабачка? Што гэта за чалавек?
3. Якім паказаны дзядзька, які вырашыў узяць Цюціка сабе?
4. Ці з'явілася ў вас трывога за лёс сабачкі пасля прачытання першай часткі апавядання? Чаму?

2 група

1. Што вы даведліся пра жонку дзядзькі, цётку Алену? (Звярніцеся да тлу-

мачальнага слоўніка і зачытайце азначэнне слова «драпежны». У якім значэнні яно ўжыта ў тэксце: прамым ці пераносным?)

2. Чаму дзядзька, ведаючы нораў жонкі, усё-такі ўзяў сабачку да сябе?
3. Як ставіцца да маленькай жывёлы члены сям'і?
- 3 група
1. За што цётка Алена выкінула Цюціка на вуліцу? Як гэты ўчынак характарызуе жанчыну?
2. Якія пачуцці напоўнілі сэрца сабачкі, калі ён апынуўся на снезе за плотам?
3. Ці расчароваўся Цюцік у людзях у гэтай сітуацыі?

4 група

1. Які ўзаемаадносінны ў сям'і Габрусевых?
2. Як вы думаеце, ці будзе добра сабачку ў гэтай сям'і? Чаму?
3. Ці былі ў Цюціка падставы, трапіўшы ў прыгрэбнік Габрусевых, падумаць: «Ну, прападу я тут за нішчымны квас...»?
4. У якой сям'і Цюціку будзе лепш за ўсё? Настаўнік падагульняе адказы вучняў: Янка Брыль хацеў папярэдзіць, што чалавек становіцца падобным да драпежнай жывёлы і забываецца на тое, што трэба жыць у згодзе з прыродай, клапаціцца пра маленькіх сяброў, дапамагаць жывым істотам, бо прырода — наш дом. Мы і прырода — непадзельнае цэлае.
- Паміж адказамі другой і трэцяй групы настаўнік арганізоўвае хвілінку адпачынку («вершаванае асарці»): зачытвае 5 — 7 урыўкаў з твораў у суправаджэнні прыгожай музыкі. Напрыклад:

*Той дзень прапаў і страчаны навекі,
Калі ты не зрабіў таго, што мог;*

*Калі не паспрыяў ты чалавеку,
Няшчыры быў, зманіў, не дапамог...*

Пімен Панчанка

*Набыць дабро не надта лёгка,
Яно, як шкельца тог, крохка:
Чуць да яго не так кранешся
І з чаранкамі застанешся...*

Якуб Колас

Удзел вучняў у занятках. Дзеці адказваюць на пытанні, працуюць з тэкстам, выконваюць творчыя заданні. Настаўнік прапануе напісаць зварот да людзей ад імя якой-небудзь жывёлы. Прадстаўнік кожнай групы прэзентуе сваё міні-сачыненне.

Напрыканцы ўрока вучні складаюць сінквейн на тэму «Цюцік» або «Прырода».

Цюцік
Маленькі, бездапаможны
Сумуе, знаёміцца, перажывае
Чалавек адказвае за прыручаную істоту
Сябар
Дамашняе заданне — падрыхтаваць вуснае сачыненне на адну з прапанаваных тэм:

1. Чалавек і прырода — непадзельнае цэлае.
2. Чаму вучыць мяне твор Янкі Брыля «Цюцік»?
3. Добры чалавек і жывёлу шкадуе (прыказка).

Вынікі. Дзеці робяць выснову, што чалавек павінен не змагацца з прыродай, а быць яе апекуном і абаронцам. Шчаслівае і паўнацэннае жыццё ў будучыні залежыць ад розуму і волі чалавека, які будзе вучыцца ў прыроды гармоніі і прыгажосці.

Наталля КУЛЯШОВА,
настаўнік беларускай мовы і літаратуры Касцянеўскай базавай школы Слонімскага раёна



Падчас рэпетыцыі ў Белдзяржфілармоніі.

Сёлета да Беларускай дзяржаўнай філармоніі прыкаваная асаблівая ўвага: ужо 80 гадоў устаноўва аб'ядноўвае пад сваім дахам безліч музыкантаў, нягледзячы на тое, што ў пачатку шляху ў яе не было нават уласнага будынка. Зараз тут ладзяцца самыя гучныя музычныя фестывалі, выступаюць вядомыя беларускія і замежныя кампазітары, захоўваюцца традыцыі фальклорнага гучання нашай песні. Мастацкі кіраўнік Белдзяржфілармоніі Юрый Гільдзюк распавёў пра гастрольнае жыццё музыкантаў, беларускіх віртуозаў і зваротную сувязь са слухачамі.

— **Юрый Мікалаевіч, вы неаднойчы казалі, што філармоніі у такім сэнсе, як наша, засталася не так шмат. Што маецца на ўвазе?**

— Філармонія — гэта садружнасць кампазітара, выканаўцы і слухача. Мне падаецца, без гэтых трох кітоў не можа сфарміравацца прастора, у якой гучала б класічная музыка. Зараз філармоніі ва ўсім свеце працуюць як пракат, яны проста запрашаюць музыкантаў. А мы ледзьве не адзіная ўстаноўка, якая мае ўласных выканаўцаў. Так, у некаторых філармоніях, напрыклад у Маскоўскай і Санкт-Пецярбургскай, існуюць чыста сімфанічныя калектывы, ды ў некаторых іншых на постсавецкай прасторы, а больш я такіх выпадкаў не ведаю. А ў нашай філармоніі захаваліся і фальклор, і дзіцячая музыка, камерныя калектывы і маладыя выканаўцы — больш за 70 лаўрэатаў музычных конкурсаў.

— **Як часта можна пачуць на вялікай сцэне беларускую музыку? Вядома, што на маладой сцэне заўсёды выступаюць айчынным музыкантам.**

— Прыярытэт беларускіх музыкантаў на абедзвюх сцэнах у нас амаль аднолькавы — 100-працэнтны. Вялікая сцэна наогул належыць беларускім калектывам, а што датычыцца музыкі айчынных кампазітараў, то яе таксама хапае. У філармоніі выконваецца ўсё новае, што з'яўляецца ў беларускай музыцы. Мы ведаем не толькі пра значныя падзеі, юбілей ці пленумы Саюза кампазітараў, але падтрымліваем кантакты ўласна з музыкантамі. Не хочацца наогул казаць пра беларускую музыку ў працэнтных суадносінах з міжнароднай класікай, але сусветная музычная культура, безумоўна, патрабуе выканання вялікіх Моцарта, Чайкоўскага, Шапэна і Брамса... Без гэтага, я лічу, філарманічнага мастацтва не было б. У вялізнай сусветнай музычнай прасторы часам падаецца, што беларускай музыкі гучыць вельмі мала, але гэта не так — мы спрыяем таму, каб выконвалася ўсё, а глядач ішоў не толькі на міжнародную класіку, але і на айчынную.

Сезон, які мы хутка адкроем, будзе юбілейным не толькі для філармоніі, — нагадаем пра 80-гадовы юбілей сімфанічнага і акадэмічнага кампазітара Дзмітрыя Смольскага, таму абавязкова будзе яго канцэрт. Варта ўгадаць юбілей Сяргея Бельцоўкова, Віктара Войціка, Андрэя Мдзівані. Акрамя таго, Нацыянальны аркестр імя Жыновіча рыхтуе прэм'еры айчынных аўтараў. Канстанцін Яськоў працягне супрацоўніцтва з філармоніяй і Дзяржаўным камерным аркестрам, ён заўсёды гатовы да сутворчасці з намі.

Не думаю, што беларускія кампазітары могуць крыўдзіцца ці лічыць сябе абдзеленымі, але сама філармонія патрабуе да сябе большай увагі з боку музыкаў і грамадства.

— **Вы адзначалі, што ў філармонію прыходзяць лісты, дзе слухачы просяць арганізаваць пэўныя канцэрты. Як трымаецца зваротную сувязь з аўдыторыяй?**

— Мы шчыльна працуем з нашым слухачом. Вядома, чытаем лісты, якія дасылаюць! Слухач задае актуальныя пытанні: пра беларускую мову, пра айчынную музыку і маладых кампазітараў. Філармонія заўсёды ўважліва вывучае лісты ад слухачоў і дае адказы, бо менавіта для аўдыторыі мы і існуем. Зваротная сувязь — важны бок працы і для нашых калектываў, таму мы звяртаем увагу на водгукі, і калі б папрасілі арганізаваць канцэрт кагосьці з беларускіх кампазітараў, то паспрабавалі б гэта зрабіць!

— **Як мастацкі кіраўнік вы ведаеце, як складаецца канцэртная праграма. Ці ўплывае на выбар твораў сам музыкант?**

— Выбар праграмы — справа выканаўцы. Калі вывучаецца нешта новае, то для слухача гэта неабходна рэкамендаваць, але, вядома, мы ўлічваем шматлікія фактары. Напрыклад, ставім у праграму тое, што даўно не гучала: вось я засумаваў па сімфоніях Бетховена і Брамса... Мы шчыльна працуем з мастацкімі кіраўнікамі калектываў і вырашаем разам, як скласці праграму так, каб яна спадабалася і аўдыторыі, і выканаўцам. Звычайна праграма ў нас сфарміраваная загадзя, але калі хтосьці з кампазітараў напіша нешта актуальнае і цікавае, то мы абавязкова ўключаем у канцэрт і іх. Зараз шмат свежых музычных кампазіцый, прысвечаных Купалу і Коласу, — якіх жа без такіх твораў?!

Да таго ж мы супрацоўнічаем з Акадэміяй музыкі, Саюзам музычных дзеячаў, Міністэрствам культуры. Менавіта так і адсочваюцца новыя творы. Часам эксклюзіўна выконваем штосьці першымі. Ёсць кампазітарскі жарт, што музыка можа гучаць толькі 2 разы: першы і апошні. А я лічу, што добрая музыка павінна гучаць заўсёды, таму некалькі разоў на год праслухоўваецца ўсё новае. Акрамя таго, трэба камунікаваць з кампазітарамі асабіста: я заўсёды ведаю, калі хтосьці нешта піша ці яшчэ толькі рыхтуецца напісаць. За маладымі музыкантамі таксама сачу, часам яны бываюць нават больш актыўнымі і прыносяць у філармонію яркія і моцныя сачыненні.

— **Чым адметная сучасная беларуская музыка?**

— Дакладна магу сказаць, што «адсейваць» музыку нельга, бо любое сачыненне кампазітара вартае ўвагі. Кажучы пра беларускую музыку, я б адзначыў, што ёсць нацыянальны асаблівасці музычнай культуры, але ж гэта, у першую чаргу, мова планеты. Гэта тая мова, для якой не патрэбны перакладчык, бо зразумела, пра што гаворка. Беларуская музыка мае свае карані, якія часам зліваюцца з уплывам еўрапейскай культуры, але вельмі адчуваецца славянская культура. Дарэчы, цікавілася да народнай музыкі сёння павялічылася, бо гэта даступна, папулярна і блізка нашаму менталітэту.

УНІКАЛЬНАЯ ЭКАСІСТЭМА

Юрый Гільдзюк пра тое, як беларусы размаўляюць на мове сусвету

— **Філармонія — гэта дом для многіх музычных калектываў, а ваша справа — іх падтрымліваць. У чым гэта выяўляецца?**

— Вядома, мы падтрымліваем кожны калектыв, але тут ёсць адна асаблівасць. Я перакананы, што поспеху не можа быць без таленавітага лідара, чалавека, які аддае сябе калектыву цалкам. Калі Асоба кіруе творчымі людзьмі, а гэта Анісімаў, Бушкоў, Яфімава, Казінец, то музыканты ў добрых руках, і яны абавязкова будуць падтрыманыя. Я ўпэўнены, што чулаць кіраўніка да тэндэнцыі у музыцы, да густу слухача і зменаў у культуры вядзе не толькі да ўдасканалення калектыву, але і да развіцця музычнай экасістэмы наогул. Кожны калектыв — гэта яшчэ і творчая лабараторыя, а справа філармоніі тут — у дапамозе, прапагандзе творчасці для новай аўдыторыі, рэкамендацыі музыкантаў да ўдзелу ў фестывалях і канцэртах. Беларусь ведаюць не толькі па сімвалах, але і па музыцы: візітоўкай краіны ўжо даўно сталі некаторыя нашы калектывы кшталту сімфанічнага і камернага аркестраў... Яны праехалі амаль увесь свет, а філармонія — гэта іх калыска, яны нарадзіліся тут, а зараз знаёмяць свет з беларускай культурай.

— **Як выбіраюць калектывы для замежных выступленняў?**

— Музыкі ўсяго свету ведаюць, што неабходна ім і слухачам, таму калі плануецца гастролі, то часцей за ўсё іх запрашаюць, бо ведаюць прафесійныя якасці. Здараецца, што нават праграму прапаноўваюць, а часам і мы складаем спіс кампазіцый, у якія ўключаем і штосьці з беларускай музыкі. Не сакрэт, што нашыя музыкі вядомыя ў замежжы: Аляксандр Анісімаў працаваў у Ірландыі, Францыі, краінах Азіі. Дарэчы, беларускія музыканты зараз карыстаюцца неверагоднай папулярнасцю ў Кітаі.

— **У творчай сферы цяпер назіраецца тэндэнцыя адтоку кадраў. Ці знаёмая яна філармоніі?**

— Так, калі вялікая краіна СССР падзялілася на кавалкі, пайшоў адток творчай інтэлігенцыі. Мы сутыкнуліся тады з вялікай праблемай, бо з сімфанічнага аркестра адначасова сышлі 39 чалавек, якія ў выніку з'ехалі. Зараз нас рагуе Акадэмія музыкі: мы супрацоўнічаем з гэтай устаноўкай, прапаноўваем маладым музыкам плядоўкі для выступленняў і, вядома, заахвочваем працаваць з намі. Мы ведаем, якія кадры нам патрэбныя ці спатрэбяцца, таму склалі праграму, якую і дапамогуць выканаць Акадэмія музыкі, Беларуская дзяржаўная акадэмія мастацтваў, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры — менавіта адтуль прыйдуць маладыя музыканты. Безумоўна, музыканты хочучы працаваць там, дзе яны сапраўды запатрабаваныя, а гэта Расія, Еўропа, Амерыка... Людзі з'язджаюць, але штогод у Беларусі знаходзіцца таленавітая моладзь, якая прыходзіць у філармонію нам на змену.

— **Вы запрашаеце на выступленні беларускіх музыкантаў, якія з'ехалі за мяжу. Як заахоўваць іх застацца ў Беларусі?**

— Магу сказаць, што гэта нашы музыканты! Так, ледзьве не ў кожнай краіне можна знайсці беларускіх кампазітараў і выканаўцаў. Многія з іх у Германіі, Францыі, Кітаі, і заўсёды прыемна бачыць іх на беларускай сцэне, бо яны былі выхаваныя і адукаваныя тут, атрымалі загартоўку беларускай музычнай школы. Да таго ж яны нясуць у свет беларускую музыку, якая, канечне, у іх інтэрпрэтацыях знайшла адценні тых дзяржаў, дзе яны жывуць. З усімі мы падтрымліваем сувязь, бо ва ўсіх гэтых людзях — нашая ідэя. Многія

з такіх музыкантаў часта думаюць, як прыехаць у Беларусь і выступіць на роднай сцэне. Як захаваць гэтых спецыялістаў на Радзіме? Самы відэочны адказ бачу ў тым, што трэба павялічыць кошт іх працы. Безумоўна, мы думаем пра гэта пастаянна, спрабуем ствараць тыя ўмовы, якія паўплывалі б на жаданне маладых музыкантаў застацца ў сваёй краіне.

— **Як філармонія знаходзіць падрыхтаванага слухача? Ці вы рыхтуеце аўдыторыю самі?**

— Цягам 34 сезонаў я працую мастацкім кіраўніком філармоніі, і штотраў мы пачынаем з таго, што слухаем спецыялістаў, якія працуюць у філармоніі для дзяцей і юнацтва. Я ўгадаў пра гэта таму, што гэта асаблівая кірунак нашай працы, бо музычнае выхаванне ў садках і школах, дзе выступаюць нашы музыканты, накіраванае на тое, каб заняты прайшлі не толькі пазнавальна, але і зацікавілі маладога пакаленне музыкі. Такім спосабам мы выхавалі не адно пакаленне маленькіх аматараў музыкі, а гэта не толькі тыя, хто хочучы слухаць, але і тыя, хто хочучы выступаць на сцэне філармоніі і паспрабаваць сябе ў якасці прафесійных музыкантаў. У той жа час мы спрабуем зрабіць так, каб музыку слухач не проста палюбіў, але і зразумеў. Дарослага слухача зацікаўліваем усімі магчымымі спосабамі. Лічу, што кожны чалавек так ці інакш дакранаецца да музыкі, бо яна нас акаляе. Іншае пытанне, якой якасці гэтая музыка і, мне падаецца, што якасць залежыць якраз ад выхавання. Калі б мы слухалі класіку, было б менш гэтага «музычнага хламу» на радыё і тэлебачанні. Філармонію цікавіць яшчэ і тое, не ШТО, а ЯК выконваць, бо нават самая лепшая музыка, якую іграюць няправільна, можа надакучыць.

— **Беларускія калектывы гатовыя да гастролі ў невялікія гарады з той жа музыкай, якую выконваюць на сталічнай сцэне?**

— Калектывы з задавальненнем гатовыя ехаць у любы горад, каб выканаць сваю музыку, але сродкаў на гэта, на жаль, не хапае. Мы вельмі хочам да гэтага вярнуцца, бо філармонія — гэта ў першую чаргу гастролі. Як музыканту для мяне не мае значэння, дзе іграць: у Вялікай зале філармоніі ці ў раённай музычнай школе. Лічу, што любы канцэрт з любой аўдыторыяй патрабуе ад выканаўцы максімальнай аддачы. Вядома, некаторыя калектывы працягваюць ездзіць на гастролі і зараз. Спадзяюся, што мы зможам знаёміць слухачоў з маленькіх гарадоў не толькі з папулярнымі калектывамі, але з камернай і сімфанічнай музыкай.

— **Як лічыце, што ў беларускай музычнай індустрыі патрабуе зменаў?**

— Нічога змяняць не варта, а трэба проста быць добрым выканаўцам і адчуваць падтрымку дзяржавы і грамадства. У нас выдатныя музыканты, асабліва дзякуючы сістэме выхавання. Як прафесар Акадэміі музыкі магу сказаць, што мы адна з самых высокаразвітых краін у сферы музычнай адукацыі. У нас выдатныя традыцыі рускай і еўрапейскай музычнай школы. Адзінае — вельмі сумна ад таго, што калісьці ў нас закрылі фабрыку па вытворчасці цымбалаў і піяніна з ганаровай назвай «Беларусь». Здавалася б, дробязь, але амаль у кожнага дома было такое піяніна, дзякуючы якому выхавана столькі пакаленняў музыкантаў! Гэтыя музычныя традыцыі сапраўды варта захоўваць, і шкада, што гэтай каштоўнасці мы не разумеем. Мяркую, так можна выхавалі людзей, якія любяць культуру, бо шматграннай і адукаванай асобы без гэтага быць не можа.

Маргарыта ДЗЯХЦЯР

БЕСПЕРАПЫННАЕ СУГУЧЧА ІНСТРУМЕНТАЎ,

альбо «Даведнік па аркестры» і 90-гадовая гісторыя

Быць музыкантам у аркестры — значыць быць чалавекам уважлівым і чулым. Віртуозна весці сваю партыю ў сугучнасці з некалькімі дзясяткамі музыкантаў, уплятаць сваю плынь гуку ў агульную канву сачынення — сапраўднае мастацтва. Яго ўмее ствараць Дзяржаўны акадэмічны сімфанічны аркестр Рэспублікі Беларусь. Адзін з найстарэйшых прафесійных музычных калектываў нашай краіны ў гэтым канцэртным сезоне адзначае 90-годдзе. Аркестр быў заснаваны ў красавіку 1927 года, упершыню выступіў пад кіраўніцтвам кампазітара Р. Гліэра пры ўдзеле вядомага аўстрыйскага піяніста Р. Готліба. Калі ў 1937 годзе пачала дзейнічаць Белдзяржфілармонія, сімфанічны аркестр стаў яе асноўным калектывам. Летам 1937 года калектыву ўзначаліў малады таленавіты дырыжор Ілья Мусін — прадстаўнік сусветна вядомай пецябургскай дырыжорскай школы, найярчэйшы выпускнікі якой — Ю. Тэмірканаў, В. Гергіеў. Аркестр выступаў з найвыдатнейшымі салістамі XX стагоддзя — Д. Ойстрахам, С. Рыхтэрам, М. Растраповічам, Г. Вішнеўскай, Э. Гігельсам, Л. Коганам, Н. Гутман ды іншымі. Рэпертуар Дзяржаўнага акадэмічнага сімфанічнага аркестра Рэспублікі Беларусь разнастайны: ад класічнай сімфанічнай музыкі да сачыненняў сучасных беларускіх, рускіх і заходнееўрапейскіх аўтараў. Зараз калектывам кіруе народны артыст Беларусі Аляксандр Анісімаў.

У Дзяржаўны акадэмічны сімфанічны аркестр яго запрасілі 15 год таму. Некаторы час Аляксандр Міхайлавіч сумяшчаў кіраўніцтва гэтым вялізным калектывам з працай у тэатры оперы і балета. Але хутка зразумеў, што аб'ём работы і адносіны да яе, якія дырыжор сабе паставіў, патрабавалі выбару. Аляксандр Міхайлавіч выбраў філармонію:

— Я прыйшоў у аркестр не на чысты аркуш — у яго ўжо была багатая і яркая гісторыя. Ён быў вядучым калектывам краіны. З маім прыходам з'явіліся салісты, новыя музыканты. Для мяне вельмі важна падтрымліваць яркае жыццё аркестра на сцэне. Прывабліваць публіку мы пачалі яркімі праграмамі любімай усімі класікі. А калі публіка на нашых канцэртах стала шматлікай, то ў рэпертуар дадалася музыка беларускіх кампазітараў.

У гэтым сезоне, напрыклад, сімфанічны аркестр будзе ўдзельнічаць у канцэртах, прысвечаных юбілеям кампазітараў Дзмітрыя Смольскага, Віктара Войціка, Сяргея Бельцокова. Будучы гучаць іх сачыненні. На пытанне пра тое, якія праграмы сталі найбольш значымі для аркестра, Аляксандр Анісімаў адказвае не адразу, бо іх вялікае мноства! У творчай скарбніцы Дзяржаўнага акадэмічнага сімфанічнага аркестра — прэм'ера оперы Картэса «Мядзведзь», выкананне Канцэрта Чайкоўскага для скрыпкі з аркестрам з удзелам французскага скрыпача Аліўе Шарлье, выкананне Другой сімфоніі Малера з хорам з Літвы, «Ваеннага рэквіема» Брытэна, «Высокай месьы» Баха. Знакавай падзеяй стала прэм'ера кампазіцыі

па музыцы балета Андрэя Мдзівані «Шчыгрынавая скура» і тэкстах Бальзака. Ці, напрыклад, кампазіцыя паводле Шэкспіра з музыкай Пракоф'ева «Рамэа і Джульета» з удзелам акцёраў Купалаўскага тэатра. Аркестр, несумненна, можа ганарыцца выкананнем музыкі Яўгена Глебава «Маленькі прынец» і чытаннем тэксту Экзюперы. Нядаўна быў незабыўны сімфанічны марафон: дзве праграмы выкананы ў адзін вечар. Публіка двойчы збіралася ў Вялікай зале Белдзяржфілармоніі. У першай праграме аркестр падрыхтаваў праект на музыку Гласа «Ікар на краі часу» з выдатным відэашэрагам, створаным англійскімі рэжысёрамі. А ў другой — вядомай і любімую многімі кантату «Карміна Бурана». Дзяржаўны акадэмічны сімфанічны аркестр Рэспублікі Беларусь на чале з маэстра Аляксандрам Анісімавым пастаянна ўдзельнічае ў міжнародных праектах і актыўна гастраліруе.

— Кожную восень мы выступаем на днях культуры Беларусі ў Літве. Знакавай падзеяй у гісторыі нашага калектыву і музычнай культуры нашай краіны стаў выезд аркестра ў поўным складзе ў Японію, дзе мы сыгралі 16 канцэртаў. І ўрэшце важная падзея — гэта выступленне калектыву ў маскоўскай філармоніі, дзе наш сімфанічны аркестр апошні раз быў 40 год таму. Летась мы выступілі на сцэне канцэртнай залы імя Чайкоўскага ў межах абанемента, у якім бралі ўдзел чатыры лепшыя аркестры Расіі і Дзяржаўны акадэмічны сімфанічны



Аляксандр Анісімаў.

аркестр Рэспублікі Беларусь, — распавядае Аляксандр Міхайлавіч.

Традыцыйна сімфанічны аркестр адкрывае канцэртны сезон у філармоніі. Не стаў выключэннем і гэты, 80-ы, юбілейны. Паколькі праграма ва ўсіх сэнсах святочная — 90-годдзе аркестра, адкрыццё 80-га сезона, — Аляксандр Анісімаў разам са сваім калектывам падрыхтаваў праграму-падарунак, якая будзе складацца з тых твораў, што падабаюцца публіцы і блізкія музыкантам. Канцэрт пачнецца з сачынення Б. Брытэна «Даведнік па аркестры». Яно пабудавана так, што публіка, слухаючы твор, знаёміцца з усімі групамі інструментаў сімфанічнага аркестра і з усімі салістамі. Кожнаму адведзена адна з варыяцый на тэму Пёрсэла. Плануецца трансліраваць на экране розныя групы музыкантаў з іх імёнамі і прозвішчамі — своеасаблівае прадстаўленне аркестра.

Таксама прагучыць твор Рахманінава «Званы». Для яго выканання аркестр запрасіў харавую капэлу імя Р. Шырмы і такіх выдатных вакалістаў, як Ірына Крыкунова, Андрэй Валенці і Уладзімір Пятроў. «Акрамя гэтага, мы атрымалі магчымасць у гэты вечар супрацоўнічаць з піяністам Андрэем Сікорскім, які ўжо даўно не выступаў у Беларусі. Андрэй выканае Трэці канцэрт Рахманінава. У заключэнне прагучыць вядомае аркестравае сачыненне Скрабіна «Паэма экстаза» з удзелам маскоўскага трубача Леаніда Коркіна. Спадзяюся, што гэтая праграма на доўга запомніцца публіцы філармоніі», — дзеліцца планами Аляксандр Анісімаў. Работа Маэстра прадугледжвае яго ўдзел у розны час у розных кропках свету. Таму Аляксандр Міхайлавіч умее дасканала планавыць сваю дзейнасць:

— Мой досвед працы на Захадзе, дзе графік складаецца на тры-чатыры гады наперад, вызначыў падыход да справы і тут. Таму што атрымаць добрых салістаў, дырыжораў можна толькі тады, калі глядзець далёка наперад. Напрыклад, зараз у нас ужо ёсць план на ўвесь сезон у Беларускай дзяржаўнай філармоніі. І мы, несумненна, парадзем публіку выдатнымі праграмамі.

Юлія КАРДАШ

Раяль, на якім іграў Рыхтэр, і 250 музыкантаў на адной сцэне

Белдзяржфілармонія ў фактах

У 1937 годзе Беларуска дзяржаўная філармонія ўпершыню адчыніла для слухачоў дзверы ўласнага будынка. Гэта было сапраўды ўрачыстай падзеяй, бо ў першыя гады існавання музыкантам даводзілася выступаць у памяшканні клуба, вельмі непрывабнай зале з дрэннай акустыкай. Што можа быць горш для ўспрымання музычных твораў? Першыя супрацоўнікі філармоніі ўгадваюць, што нават гэта не стала перашкодай для сталічнай публікі: няўтульна залы запаўнялася, а слухачы прагнулі не толькі сусветнай класікі кшталту твораў Бетховена, Чайкоўскага, Глазунова, але шчыра радаваліся народным песням і сачыненням беларускіх кампазітараў.

1. Белдзяржфілармонія месціць у сабе дзве залы — Вялікую (на 690 месцаў) і Малую (на 190 месцаў). Адначасова прысутнічаць на канцэртах могуць каля 900 слухачоў, прытым кіраўніцтва філармоніі марыць пра залу, якая магла б умясціць да 2000 глядачоў адначасова.

2. Самая вялікая колькасць канцэртаў арганізоўваецца ў філармоніі цягам чатырох месяцаў: лістапад, снежань, сакавік і красавік. У Вялікай зале даюць каля 32 канцэртаў у месяц, у Малой — каля 25. Акрамя таго, што філармонія

ладзіць канцэртны для дарослай аўдыторыі, тут ёсць яшчэ і філармонія для дзяцей і юнацтва, дзе тэатр аднаго акцёра «Зніч» рыхтуе тэатральна-музычныя пастапоўкі.

3. Сёння ў Белдзяржфілармоніі працуюць 49 салістаў і 19 калектываў (гэта 386 артыстаў), якія выконваюць сімфанічную, камерную, вакальную, харавую, эстрадную музыку, джаз, арганную, народную музыку, мастацкае слова, музыку для дзяцей, харэаграфію, музыку для духавога аркестра. Дарэчы, ва ўласнасці філармоніі — 370 музычных інструментаў.

4. Складана ўявіць, але ў філармоніі падлічылі колькасць кампазітараў, творы якіх часцей за ўсё гучаць. Па-першае, музыку гэтыя творцы пісалі з 1610 па 2016 гг. У кожным філарманічным сезоне абавязкова можна пачуць творы венскіх



класікаў Моцарта, Гайдна, Бетховена, кампазітараў нямецкага барока Баха, Шапэна, Шуберта, рускіх кампазітараў Чайкоўскага, Рахманінава, Пракоф'ева, Шастаковіча, а таксама беларускіх кам-

акадэмічны сімфанічны аркестр Рэспублікі Беларусь, аркестр Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі і духавы аркестр Ваенна-паветраных сіл РБ — усяго каля 250 музыкантаў.

НА ШПАЦЫР, ЗА ШАГАЛАМ

Чым цяпер кранаюць мясціны на Лёзненшчыне?



Дом на тэрыторыі былой панскай сядзібы.

У студзені 1942 года на тэрыторыі Дабрамысленскага сельсавета былі расстраляныя больш за 200 яўрэяў. Самым страшным днём стала 23 лютага 1942 года. Тады больш за паўтары тысячы яўрэяў былі вывезены на бераг ракі Мошны да Адаменскага рова і там расстраляныя.

Па злой іроніі лёсу менавіта ў гэтым месцы любіў маляваць Марк Шагал... «Гэтыя карціны — не толькі творы мастацтва, гэта — памяць, гэта — заклік да міру, да верацярпімасці, да дабрыні...» — канстатуе даследчык гісторыі яўрэйскіх мястэчак Аркадзь Шульман.

НАДПІС НА ГРАНІТНАЙ ПЛІЦЕ

Упершыню памяць пра Шагала была ўвекавечана ў Лёзна ў 2002 годзе. У ліпені ўрачыста адкрылі мемарыяльную дошку на будынку раённага Дома культуры. На гранітнай пліце надпіс на беларускай мове абвясчае, што на гэтым месцы знаходзілася сядзіба сям'і, у якой нарадзіўся мастак Марк Шагал.

А ў лістападзе 2013 года на цэнтральнай вуліцы Леніна ў Лёзна, ля ваенна-гістарычнага музея, адкрылі бюст знакамітага мастака. На цырымоніі прысутнічаў пасол Ізраіля ў Беларусі Іосіф Шагал Нядаўна на месцы царквы, пра якую пісаў мастак (але яна была разбурана за савецкім часам), усталявалі памятны знак. На адкрыцці прысутнічалі прадстаўнікі кіраўніцтва вобласці і ганаровыя госці з Расіі.

У нашы дні супрацоўнікі музея і цэнтральнай раённай бібліятэкі ладзяць розныя мерапрыемствы для школьнікаў: музейныя ўрокі, лекцыі «Марк Шагал і Лёзна», краязнаўчыя мерапрыемствы «Гарадок, як на карцінцы»... Тут выдалі брашуры «Шагалаўскі вянок», «Васільковая муза Шагала».

СЯДЗІБА НАТХНЕННЯ

У аграрным мястэчку Адаменка, што недалёка ад райцэнтра, я пазнаёміўся з дзіўным чалавекам: Віктар Грыбаў узначальвае лёзненскае прадпрыемства ЖКГ. Дзякуючы яго намаганням добраўпарадкаваны лес, дзе шпацыраваў Шагала яшчэ ў дзяцінстве. Цяпер уздоўж берагоў рэчкі Мошны з задавальненнем шпацыруюць бацькі з дзецьмі, пенсіянеры. Дарэчы, мясцовыя жыхары актыўна дапамагалі наводзіць парадок. Яшчэ нядаўна тут было шмат смецця (калі наводзілі прыгажосць, смецця вывезлі некалькі грузавікоў...).

Віктар Грыбаў родам адсюль. Вярнуўся на малую радзіму з Мінска. Там працаваў на адказнай пасадзе ў арганізацыі, якая займаецца добраўпарадкаваннем. За некалькі гадоў пад яго кіраўніцтвам камунальнікі зрабілі шмат: пасёлак і наваколле сталі прыкметна прыгажэйшымі.

Сам Грыбаў у мястэчку Адаменка жыве ў доме, які знаходзіцца на тэрыторыі былой панскай сядзібы. Калісьці мясцовы памешчык дасылаў у Санкт-Пецярбург яблыкі. Мяркуюцца, што быў на ват пастаўшчыком імператарскага двара. У садзе працавалі ажно сем садоўнікаў.

— На плятах сплаўлялі яблыкі да чыгункі. На беразе ракі быў млын. Камерцыйнай дзейнасцю пан займаўся з размахам, — удакладняе Віктар Грыбаў. Ён сціплы чалавек. І, калі я пытаўся ў яго, чаму вырашыў пасяліцца ў глыбінцы, суразмоўца згадаў словы кіраўніка беларускай дзяржавы, які неаднаразова заклікаў суграмадзян вяртацца ў родныя мясціны, працаваць на зямлі.

Дом спадара Грыбава ўражвае прыгажосцю. А паглядзіш уніз — убачыш дзіўны пейзаж. Уражваюць рэчка, на якой жывуць вадаплаўныя птушкі, лес, шматузроўневыя жывапісныя гарызонты... Непадалёк зрабілі спартыўную пляцоўку. Цяпер цяжка паверыць, што раней тут таксама была звалка.

— Зямлякі, у якіх ёсць дзеці, у вольны час прыходзілі збіраць камяні... Пясок прывезлі, каб зрабіць спартыўную пляцоўку. Рэзальні трубы і зварылі канструкцыі работнікі ЖКГ. Усталёўвалі ратавальнікі з РАНС», — распавядае старшыня Лёзненскага сельскага выканкама Святлана Пукава.

Цяпер прайсціся па Шагалаўскіх мясцінах у Лёзна прыемна. Ёсць чым тут натхніцца і мастакам, нашым сучаснікам.

Аляксандр ПУКШАНСКІ

Пра Марка Шагала звычайна гавораць як пра мастака Віцебшчыны. Але не толькі Віцебск натхняў яго. Вядома, што ён зрабіў нямала работ, прысвечаных Лёзна і іншым мястэчкам той зямлі, дзе нарадзіўся. У год 130-годдзя з дня нараджэння мастака працягваецца тэматычная праграма святкавання ў Віцебску: адкрываюцца выстаўкі, прысвечаныя жыццю і творчай спадчыне Шагала, арганізуюцца сустрэчы з мастацтвазнаўцамі, даследчыкамі яго творчасці. Але памяць пра Марка Шагала захоўваюць і ў Лёзненскім раёне. У мясцовым музеі ёсць экспазіцыя, прысвечаная вялікаму мастаку. А ў наваколлі райцэнтра адзін ініцыятыўны чалавек добраўпарадкаваў лес — там калісьці шпацыраваў сам Шагала.

«ДА ДЗЯДУЛІ Ў ЛЁЗНА»

Лёзненшчыне Марк Шагал прысвяціў шэраг вядомых работ. Сярод іх — «Ферма ў Лёзна» (1909 год), «Па дарозе ў Лёзна» (1910 год), «Аптэка ў Лёзна» (1914 год), «Дом у Лёзна» (1914 год), «Дача. За домам. Завольша» (1918 год) і іншыя. «Тое, што Шагал адлюстравалі на сваіх палотнах Лёзна і ваколіцы, перш за ўсё Завольша, тое, што з яго карцін на нас глядзяць асобы лёзненцаў, а ў нашай зямлі ляжаць ягоныя блізкія, назаўжды зрабіла і Лёзна Шагалаўскім...» — распавялі ў Лёзненскім ваенна-гістарычным музеі.

Род Марка Шагала па бацькоўскай лініі паходзіць насамрэч з беларускага мястэчка Слуцк. А яго далёкі продка Хаім Сегал у пачатку XVIII стагоддзя распісаў дзве драўляныя синагогі ў Капылі і Магілёве. Затым Сегалы пераехалі ў Лёзна. У мясцовым музеі распавялі, што тут жылі шматлікія сваякі Марка Шагала па мацярынскай і бацькоўскай лініях. Ён пісаў ва ўспамінах, што толькі дзядзечак «паўтузіна ці крыху больш». А яшчэ цётка, яе дзеці і, вядома ж, бабуля і дзядулі.

«...А ці не з'ездзіць на пару тыдняў да дзядулі ў Лёзна?... Як я любіў прыязджаць у Лёзна... Гарадок, як на малюнку. Усё на сваіх месцах: домікі, рэчка, мост, дарога... І высокая белая царква на галоўнай плошчы... На небе шалеюць фарбы», — так пісаў Марк Шагал у кнізе «Маё жыццё».

У 1915 — 1918 гадах ён з жонкай Бэлай, а затым і з дачкой Ідай неаднаразова прыязджаў у Завольша. Там у бацькоў Бэлы была дача.

«Цяпер гэта месца вызначыць не ўдаецца, але Завольша глядзіць на нас з карцін мастака, якія напісаны тут», — удакладняюць супрацоўнікі музея.

У СТРАШНЫ ЛЮТАЎСКІ ДЗЕНЬ

Падзеі Вялікай Айчыннай вайны пакінулі глыбокія раны ў сэрцах кожнага жыхара Лёзненшчыны яўрэйскага паходжання. Сярод яўрэяў Лёзна, забітых у 1941 годзе, былі Шагал Давід Зіслевіч, стрыечны брат Марка, яго жонка Шагала Сона Абрамаўна і іх дзеці: Вольга, Шыфра, Хаім.



Віктар Грыбаў і Святлана Пукава.



Від на леспаркавую зону.

Тэатр

Опера без катурнаў

Як спалучыць арыі і джынсы ў сучаснай «Травіяце»?

Галоўнай тэмай першага тыдня новага тэатральнага сезона ў Нацыянальным акадэмічным Вялікім тэатры оперы і балета Беларусі стала прэм'ера асучаснае «Травіяты» ў пастаноўцы латвійскага рэжысёра Андрэйса Жагарса. Рэжысёр (а разам з ім і Вялікі тэатр Беларусі) не пабаяўся прадставіць беларускаму глядачу эксперымент і амаладзіць класічную пастаноўку ажно на тры стагоддзі. Героі неўміручай оперы Джузэпэ Вердзі перанесліся ў наш час, каб нагадаць сучаснай аўдыторыі пра нязменную актуальнасць класікі, бо ў кожнай эпохі — свае хваробы і свае куртызанкі.

Каб зразумець душэўныя перажыванні Віялеты Валеры ў XXI стагоддзі, неабавязкова пераапрацаваць яе ў джынсы і красоўкі: сапраўдныя эмоцыі і шчырае выкананне наблізяць герайню да сучаснага глядача не горш за намёк на яе анкалагічную хваробу. Жанчына, гатовая ахвяраваць сабой дзеля шчасця абранніка, якая памірае маладой, але хоча жыць і радавацца каханню, нягледзячы на анкалогію ці туберкулёз (якая розніца, калі вынік адзін?), будзе зразумелая ў любым стагоддзі. Гісторыя Віялеты і Альфрэда жывая і актуальная, як гісторыя Трыстана і Ізольды, Рамэа і Джульеты, Атэла і Дзэдэмоны. Пераносіць дзеянне спектакля ў сучасныя межы толькі дзеля таго, каб наблізіць «Травіату» да аўдыторыі, не мела б сэнсу, але... Нагода, якая насамрэч апраўдвае такі рэжысёрскі ход, большая за вядомае наведвальнікам тэатра «тут і зараз».

У Вялікім тэатры Беларусі не толькі асучаснілі «Травіату», але і вярнуліся да вытокаў арыгінальнай оперы. І справа не ў тым, што Андрэйс Жагарс падчас працы над спектаклем прытрымліваўся арыгінальнага сюжэта Вердзі (дарэчы, вось паказчык пазачасовай геніяльнасці творцы: на сцэне ўсе арыі арганічна ўспрымаюцца і ў класічных салонах XIX стагоддзя, і ў сучасных інтэр'ерах стыльнай гасцёўні). Калі «Травіята» ўпершыню прагмавала ў Венецыі XIX стагоддзя, глядачы былі шакаваныя: замест звыклых часоў антычнасці ці Сярэднявечча перад імі паўстаў сучасны (на той момант) Парыж. Яны сустрэліся з актуальнай гісторыяй, штодня бачылі Віялету, Альфрэда, Жэрмона ды іншых герояў дзеі між сваіх знаёмых. Перанос дзе-



Сцэна з оперы «Травіята».

яння ў наша стагоддзе наблізіў новы спектакль да таго першапачатковага ўздзеяння.

Уразіў сучаснікаў Вердзі і выбар галоўнай герайні: не антычная багіня, не дама высокага паходжання, а куртызанка. Жанчына, пра лад жыцця якой добра ведаюць, але маўчаць. Грамадскасць яшчэ не канчаткова прызвычалася да згадвання еўрапейскіх «гейш» на кніжных старонках. Убачыць жа іх на сцэне, ды яшчэ і ў якасці цэнтральнага персанажа (персанажа станоўчага і высакароднага!) здавалася амаль што абразай. У наш час гэтым нікога не здзівіш. Для сучаснага глядача трэба ўзняць напал, каб дасягнуць хісткай мяжы паміж маральным і амаральным, на якой балансавала «Травіята» ад самага пачатку. Адсюль выцякаюць і вопратка артыстаў хору, і сцэна палкай блізкасці паміж Віялетай і Альфрэдам. Пасля прэм'еры шэраг глядачоў выйшлі ўзрушаныя ад такой экстравагантнасці на сцэне Вялікага тэатра. Менавіта такога ўздзеяння, напэўна, і дамагаўся рэжысёр: дазвольце сучасным тэатралам адчуць увесь эффект не звыклай і ўжо класічнай, а толькі што пастаўленай «Травіяты». Дасягнуць яго іншымі сродкамі было б немагчыма.

Натуральна, пераапрацоўка пастаноўкі пад XXI стагоддзе не магла быць дасканалай ва ўсім. Прыкладам, падчас сцэны балю ў Флары Бервуа вопратку артыстаў хору і рухі, якія яна вымагае, складана суаднесці з музыкай: цяжка ўявіць месца дзе танчаць у клубных сукенках пад творы Вердзі... У той жа час строі Віялеты і Флары на балі вельмі гарманічныя, адпавядаюць і сучаснасці, і драматычнасці моманту. Тут мастак па касцюмах паказаў сваё майстэрства: у модзе кожнага стагоддзя можна знайсці нешта пазачасовае. Прыемнае ўражанне пакінула вытрыманая ў адной стылістыцы сцэнаграфія. Такую абстаноўку можна ўбачыць у багатым катэджы ці стыльнай кватэры-студыі, і густу сцэнографію пастаноўшчыка лёгка можна даверыць дызайн сучасных пакояў.

Оперу «Травіята», якую сёлета абраў для пачатку сезона Вялікі тэатр Беларусі, ва ўсе часы вылучала яе ўніверсальнасць. Музыка і арыі з оперы ўдала гучаць на сцэне нават у канцэртным выкананні. Натуральна, для сваёй «Травіяты» Андрэйс Жагарс вызначыў ажно тры склады салістаў, бо разынкай шэдэўра Вердзі заўсёды былі выканальніцкія дадзеныя спевакоў галоўнага трыа. Віялета (Ірына Кучынская, Маргарыта Ляўчук, Алена Золава), Альфрэд (Аляксандр Міхнюк, Аляксей Мікуцель, Юры Гарадзецкі), Жэрмон (Уладзімір Пятроў, Станіслаў Трыфанаў, Ілья Сільчукоў) утрымліваюць на сябе ўвагу аўдыторыі цягам усёй дзеі і надаюць кожнаму паказу «Травіяты» своеасаблівы гучанне і акцёрскае майстэрства, характэрныя менавіта для гэтага складу артыстаў.

Здаецца, ва ўсім свеце опера імкнецца здымаць свае катурны і ісці на прапасткі да глядача. У першую чаргу — да маладога. Беларускія тэатры пачынаюць усё больш заўважна звяртацца да сучаснасці ў пастаноўках па класічных творах. Вялікі тэатр Беларусі вырашыў не адставаць ад сусветнай тэндэнцыі, тым больш што ў запрошанага латвійскага рэжысёра Андрэйса Жагарса ўжо быў досвед працы ў гэтым кірунку. Мабыць, глядачам трэба адаптавацца да новай з'явы?

Дар'я ЧАРНЯЎСКАЯ

Кіно

ПЕРААСЭНСАВАННЕ LIVE

Новае жыццё старых плёнак

Старэйшае пакаленне дакладна ўзгадае, як у дзіцячых садках чытанне казак услых часам замянялі праглядам дыяфільмаў, а ў школах перыядычна «круцілі» пазнавальныя кінастужкі. Былі і тыя, каму пашанцавала: у іх дома можна было знайсці фільмаскоп і плёнкі, а значыць, і новыя кінагісторыі. На шырокую папулярнасць такога фармату праглядаў паўплывала, вядома, і тое, што паказ дыяфільмаў не патрабуе сур'эзнага дарагога абсталявання, кінапраектар тут замяняе нашмат больш просты і дасціпны фільмаскоп.

На жаль, мы прызвычаліся ўспрымаць дыяфільмы несур'эзна, як нешта дзіцячае. Але калі паразважаць, стане зразумела, што гэта не так. Гэта, па сутнасці, спрошчаны фармат кіно, набліжаны да вытокаў кінамастацтва — нямых фільмаў. Нават памер кінаплёнкі аднолькавы — 18 × 24 мм. Першыя дыяфільмы сапраўды былі альтэрнатывай кінапраглядам: іх выраблялі метадам выкапіроўкі асобных кадраў кінанегатыву. Пазней дыяфільмы сталі ўяўляць сабой малюнкi, якія спецыяльна ствараліся аўтарамі. Здаралася і так, што асновай дыяфільма станавіліся фотаздымкі, але гэта было рэдкасцю...

Да кадраў дадавалі цітры, атрымлівалася ілюстраванае апавяданне. За мяжой дыяфільмы выкарыстоўвалі ў якасці вучэбнага матэрыялу: яны дапамагалі выкладчыкам зацікавіць студэнтаў. Адметна, што ў капіталістычных краінах таго часу вытворцы часта суправаджалі стужку аўдыястэрагам на асобным носбіце, але ў нас гэта не практыкавалася. Гэта дазваляла

гледачам зрабіць фільмы больш цікавым відам мастацтва: іх можна было агучваць самастойна, напэўняць кожную сцэну рознымі гукамі, чытаць па ролях і нават суправаджаць тэкст музыкай уласнага выканання.

Цікаўнасць да дыяфільмаў не знікла і сёння: сёлета ў Мінску адбываюцца прагляды, арганізаваныя заснавальнікамі праекта «Дыяфільм live» Наталляй Ляванавай і Андрэем Еўдакімавым. Дзіўна, што сучаснікі, якія маюць доступ амаль да чаго заўгодна, цікавяцца такім незвычайным і нетэхналагічным спосабам вабіць час, але арганізатары прыйшлі да высновы, што дыяфільмы — асобны культурны пласт:

— У развіццё гэтых стужак раней укладалі свае намаганні мастакі і пісьменнікі, а цяпер усё гэта ў забыцці, таму стала агідна і шкада. Так і прыйшло разуменне, наколькі гэта вялікая прастора для эксперыменту: адсутнасць жорсткіх рамак, магчымаць пагуляцца з сэнсамі і вобразамі, пераплесці сучаснасць і мінулае. Паказ дыяфільмаў з жывой агучкай дазваляе ажывіць статычную карцінку, і ў выніку атрымліваецца новы арт-прадукт, які знаходзіцца на стыку розных форм мастацтва: гэта адначасова і тэатр, і канцэрт, і мастацкая літаратура, і выяўленчае мастацтва. А пасля першых паказаў стала зразумела, што цікавасць да такога экраннага шоу ёсць. Гледачам хочацца новага, а мне падаецца, што гэта пераасэнсаванне старога. Для некаторых дыяфільмы — настальгія па маленству, для кагосьці — новы «прышпільны» праект. Апошнім часам усё часцей чую, што людзі



Падчас аднаго з паказаў праекта «Дыяфільм live».

набываюць праектары і плёнкі, глядзяць кіно з дзецьмі.

Пачыналіся «Дыяфільм live» яшчэ напрыканцы 2015 года, а канчаткова як праект аформіліся толькі праз год. Спачатку былі выключна дзіцячыя паказы, пазней у праграму ўключылі стужкі з дзіўным сюжэтам: так у студзені 2017-га з'явіліся «дарослыя» прагляды, але і сямейныя паказы існаванне не спынілі. Поспех любога творчага праекта залежыць ад яго ўдзельнікаў, таму заняты шмат людзей: 5 акцёраў тэатра і кіно, музыкант, рэжысёр, часам даводзіцца запрашаць кагосьці яшчэ. Арганізатары адзначаюць, што з тэхнічнага боку праект складаны: патрэбна цёмнае памяшканне ці такі ж час сутак, калі паказ ладзіцца на вольным паветры:

— Самая вялікая праблема — месца. Некаторы час мы ладзілі прагляды ў Скульптурнай зале музея Азгура. Але ў кожнай

пляцоўкі — свае асаблівасці, якія тычацца акустыкі, умяшчальнасці, атмасферы, а таксама таго, наколькі месца знаёмае людзям. З паказамі на вуліцы яшчэ складаней: шмат знешніх фактараў, якія перашкаджаюць, разбураюць атмасферу, — напрыклад, шум, святло. Складана стварыць адчуванне камернасці, засяродзіць увагу глядачоў на не вельмі яркіх карцінках.

Што тычыцца фільмаў, то ў арганізатараў ёсць некаторы колькасць плёнак, але яны заўсёды ў пошуку новага. Часам глядачы прыносяць іх самі, даюць, здавалася б, непатрэбным рэчам новае жыццё. І гэта сведчанне таго, што настальгія па дыяфільмах яшчэ не прайшла, людзям цікавае іх мінулае. Але паказы дыяфільмаў могуць стаць яшчэ больш прывабнымі: арганізатары мараць, каб аднойчы стужкі агучылі сімфанічны аркестр.

Крысціна ТРАСКО

РАСЧЫНІЦЬ АКНО



Ганна Багрыцэвіч, Юлія Маркава «Тэатр вокан», 2017 г.

Адзін з праектаў, які адкрыўся адмыслова да 950-годдзя Мінска, — выстаўка «Вокны Мінска». Гэта аўтарскі праект галерэі «Брама», куратарам якога выступіла знакамітая мастацтвазнаўца Ларыса Фінкельштэйн.

Звычайна, калі гаворка заходзіць пра выстаўку, мы разглядаем творчасць мастакоў, шукаем у іх работах падтэксты, філасофскія складнікі. Але гэтым разам усё інакш: гаворка пра мару, якая няхутка і нялёгка, але здзейснілася. Ларыса Фінкельштэйн шмат гадоў хацела ўвасобіць ідэю выстаўкі ў жыццё. І юбілей любімага горада стаў добрай нагодай.

— Я добра памятаю 900-годдзе Мінска. У горадзе ўсё было так прыгожа, так святочна. Гэтую дату я перажывала як асабістае свята, — расказвае Ларыса Давідаўна. — За гэтыя пяцьдзесят гадоў я зраслася з Мінскам. Шмат чаго змянілася, але ўсё роўна гэта мой горад. Пры ўсіх магчымасцях прамяняць яго на любы іншы я гэтага не рабіла. У ім люблю вулочки, куткі, з ім звязана ўсё жыццё. Таму адгукнуцца на 950-годдзе мне хацелася асабіста. Што можа сказаць гораду мастацтвазнаўца? Падарыць выстаўку. Яшчэ трыццаць гадоў назад не было кнігі Дзіны Рубінай «Вокны», а я сутыкалася з краявідамі за акном, акном у інтэр'еры, і кожны раз у мяне нешта трымцела ў душы, таму што вокны былі звязаны з чымсьці асабістым: магла прадстаўляць асобу таго, хто жыве ў гэтым інтэр'еры, ці глядзела за акно вацьма лірычнага героя. Акно было мяжой паміж макра- і мікрасветам — маім або майго героя. Я ўяўляла сабе акно, якое можна расчыніць і выйсці ў космас.

Выстаўка атрымалася шматжанравай. Экспазіцыю складаюць жывапісныя, графічныя, керамічныя творы.

Прадстаўлены кампазіцыі са шкла, дрэва, металу, габелен, тэкстыльныя арт-аб'екты і фотароботы. Усе творы адлюстроўваюць своеасаблівы погляд не проста на горад з будынкамі, а на яго ўнутранае жыццё, якое ствараюць жыхары. Кожнае акно — разважанне над сітуацыямі, якія карысна праектаваць на асабістае жыццё.

— Здавалася б, што складанага ў канцэпцыі дадзенай выстаўкі: папрасіў мастакоў намалюваць акенцы — і ўсё? Але калі я арганізоўваю выстаўкі, ведаю, з кім хачу працаваць, як хачу выбудаваць канцэпцыю, у мяне заўсёды сваё бачанне, — адзначае куратар. — Мая выстаўка — мой твор, таму ўсе працы ператвараюцца ў сродак, становяцца інструментарыем для стварэння вызначанага вобраза. Я не прымяняю вартасцяў мастакоў і іх твораў, але надыходзіць момант, калі работы становяцца дэталлю цэлага, у дадзеным выпадку часцінкай ладу нашага горада.

У экспазіцыі глядач сутыкаецца з абсалютна рознымі аўтарамі: ёсць работы знакамітых беларускіх мастакоў, якіх ужо няма (напрыклад, Мінск Мая Данцыга), ёсць сучаснікі і малавядомыя аўтары. Адам Глобус прынёс наогул некалькі работ 1958 года, звязаных з вокнамі. Такая ж сітуацыя была з прыгожымі светлымі творамі Георгія Іванова. Работа Валянціны Бартлавай прывезена з Віцебска... Экспазіцыя пабудавана такім чынам, што наведнік адчувае сябе падарожнікам, вока якога загарэецца ад магчымасці выбару важнага для сябе. Ларыса Фінкельштэйн падкрэслівае, што выстаўка спецыяльна ахоплівае зрэз сярэдзіны дваццатага — пачатку дваццаць першага стагоддзя:

— Я прыдумала рэтраспектыўна-сучасны ход: стары Мінск і новы погляд. Мне хацелася паказаць тое, што

я бачыла на свае вочы. Калі мы толькі ўваходзім у галерэю, знаёмімся з творами сучаснага перыяду, бачым гэтыя выдатныя вокны. А калі спускаемся ўніз, сутыкаемся з сапраўднай гісторыяй. Многія творы былі прадстаўлены мне калекцыянерамі Андрэем Плясанавым, Яўгенам Ксяневічам, Максімам Дорахавым, Юрыем Бокачам, Міхаілам Шайко і Ігарам Бархатковым. Некаторыя са старых архіваў прыносілі мастакі, але самае галоўнае — што ў экспазіцыі прадстаўлены работы, якія былі зроблены спецыяльна да выстаўкі: сярод такіх — творы Жанны Марозовой, Таццяны Уруцінай, Таццяны Туравай. Таццяна Козік з Полацка і Наталля Камінская са Смалевіч спецыяльна прыехалі са сваіх гарадоў, каб прадэманстраваць любоў да Мінска. Вельмі ўражвае праца Марыі Тарлецкай, якая сваім падыходам даказала крэатыўнасць як мастака: стварыла самотнае акно, якое ўтрымлівае мноства іншых вокнаў, — твор яна прысвяціла мне...

Вікторыя АСКЕРА



Генадзь Хацкевіч «Акно казачніка», 1987 г.

Культурны ракурс



Творцы з Беларускага саюза майстроў народнай творчасці заўсёды ахвотна бяруць удзел у «Горадзе майстроў» падчас свята г. Мінска. «Нас добра ведаюць, цэняць за высокі ўзровень майстэрства, беражлівае стаўленне да традыцый, творчае пераасэнсаванне ў адпаведнасці з сучаснымі рэаліямі, таму арганізатары кірмашоў рамёстваў (і не толькі ў сталіцы) вылучаюць нам лепшыя месцы, усяляк клопаюцца пра майстроў, а яны гэта адчуваюць і, вядома ж, цэняць», — падкрэсліў старшыня Беларускага саюза майстроў народнай творчасці Яўген Сахута.

Вось і сёлета, падчас святкавання Дня горада, акрамя мінскіх, на свяце былі майстры з Магілёва, Бабруйска, Полацка, Маладзечна. Ды якія! Ці можна абмінуць шыкоўную лазовую мэблю Сяргея Лук'янца з Браслава, арыгінальныя кавальскія вырабы Генадзя Савоня з Ліды, разнастайны ганчарны посуд Юрыя Боўды з Бабруйска ці Алега Капусты (на здымку) з Івянца? Вось і я не змагла абмінуць Алега Капусты і не палюбавацца яго ўнікальнай і вельмі прыгожай керамікай, якая даспадобы і беларусам, і замежным гасцям.

Амаль тры дзесяцігоддзі івянецкі майстар працуе з ганчарным кругам. З 2001 года ён член Беларускага саюза майстроў народнай творчасці. На івянецкім заводзе мастацкай

керамікі працаваў рабочым-адліўшчыкам бацька Алега, таму яшчэ хлопчыкам ён назіраў, як нараджаюцца керамічныя цуды, і захапіўся ганчарствам. Спадабалася, пачаў тварыць самастойна, займеў свой почырк. Майстар вырабляе дзіўныя рэчы ў асноўным у народнай тэхніцы малачэння. «Гаршок акунаюць у малако, яшчэ раз абпальваюць і пакрываюць воскам, — заўважае кераміст. — Ёсць і паліваныя рэчы. Калі камусьці падабаецца, можам зрабіць». Працуе Алег разам з жонкай Ірынай, якая клеіць ручкі, займаецца лепкай. Хаця ў сям'і двое сыноў і дачка, ніхто пакуль справу бацькоў не працягнуў. Але Алег спадзяецца, што з часам хлопцам надакучаць камп'ютары, і яны сядуць за ганчарны круг, каб ствараць ужо свае адметныя рэчы і працягваць традыцыі івянецкіх майстроў, вырабы якіх славяцца з XVI стагоддзя.

Дарэчы, падчас Свята горада многія творцы яшчэ і майстар-класы для ўсіх ахвотных ладзілі: бяры ў рукі камяк гліны ці пучок саломінак — і спрабуй... Так што аб'якавых на кірмашы рамёстваў дакладна не было.

Валянціна САВІЦКАЯ

Да ўвагі чытачоў! «ЛіМ» працягвае конкурс «Культурны ракурс». Умовы творага саборніцтва змешчаны ў № 2 нашай газеты. Чакаем цікавых і крэатыўных фотаздымкаў з арыгінальным тлумачэннем.

ЛіМ Выходзіць з 1932 года
16+
Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі»,
рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»
Галоўны рэдактар
Ларыса Іванаўна ЦІМОШЫК

Рэдакцыйная калегія:
Таццяна Арлова
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў
Віктар Гардзей

Уладзімір Гніламёдаў
Вольга Дадзімава
Жана Запартыка
Анатоль Казлоў
Алесь Карлюкевіч
Анатоль Крэйдзіч

Віктар Кураш
Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zvyazda.minsk.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 292-20-51
намеснік галоўнага рэдактара — 292-43-03
адказны сакратар — 292-20-51
адзел крытыкі і бібліяграфіі — 292-56-53
адзел прозы і паэзіі — 292-56-53
адзел мастацтва — 292-20-51
адзел «Кніжны свет» — 292-56-53
бухгалтэрыя — 287-18-14
Тэл./факс — 292-20-51

Выходзіць раз на тыдзень па пятніцах.
Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар Павел Якаўлевіч СУХАРУКАЎ

Тэхнічны рэдактар, камп'ютарная вёрстка:
А. В. Бізункова

Камп'ютарны набор:
А. І. Грамыка
Стыльрэдактар:
Н. А. Святлова

Нумар падпісаны ў друк
14.09.2017 у 11.00

Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 1543.

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004 г. Мінск, пр. Незалежнасці, 79.
Індэк 220013
Заказ — 3367
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Пры перадруку просьба спасылца на «ЛіМ». Рукалісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе, не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца. Аўтары паведамляюць прозвішча, імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі, месца працы, адрас з індэксам. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтара публікацыі.

© Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, 2017
© ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі», 2017
© Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"», 2017

ISSN 0024-4686
9 770024 468001